

Аналітична записка
з питань порівняльного законодавства щодо запобігання та протидії
домашньому насильству у Сполучених Штатах Америки та деяких
держав Європейського Союзу*

Анотація. В аналітичній записці досліджуються особливості правового регулювання запобігання та протидії домашньому насильству, визначені чинним законодавством та правозастосовною діяльністю відповідних державних і недержавних інституцій у Сполучених Штатах Америки та державах Європейського Союзу.

Розглядаються питання щодо: законодавчого забезпечення вказаної сфери суспільних відносин; створення та функціонування реєстру випадків домашнього насильства, реєстрів осіб, що вчинили домашнє насильство та постраждали від цих діянь; принципів захисту та механізмів контролю за дотриманням прав і життєво важливих інтересів постраждалих від домашнього насильства; надання комплексної та своєчасної допомоги постраждалим особам суб'єктами, що спеціалізуються на здійсненні заходів, спрямованих на запобігання та протидію домашньому насильству; координації діяльності таких суб'єктів, шляхів оптимізації їх інформаційної взаємодії; наявності кол-центрів, гарячих ліній та інших інституцій для надання безоплатних консультацій щодо запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема й щодо дітей; підстав та порядку притягнення до відповідальності за здійснення домашнього насильства.

Вищезазначені питання детально проаналізовано на прикладі Сполучених Штатів Америки, таких держав-членів Європейського Союзу, як Республіка Болгарія, Естонська Республіка, Королівство Іспанії, Королівство Нідерландів, Республіка Польща, Французька Республіка, Республіка Хорватія, Королівство Швеції, а також Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії.

I. Вступна частина. Міжнародно-правові стандарти та загальні засади щодо запобігання та протидії домашньому насильству.

Основоположним міжнародно-правовим документом у зазначеній сфері є Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011 року, ратифікована Верховною Радою України 20.06.2022 року (далі – Стамбульська Конвенція, Конвенція)¹. Стамбульська Конвенція присвячена виключно питанням визначення правових засад та заходів щодо захисту жінок від насильства в сім'ї, у цілому законодавчому забезпеченню ефективній протидії цьому негативному соціальному явищу.

Основні цілі Конвенції визначено як: захист жінок від усіх форм насильства й недопущення, кримінальне переслідування та ліквідація насильства стосовно жінок і домашнього насильства; сприяння ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок та заохочення дійсної рівності між жінками та чоловіками, у тому числі шляхом надання жінкам самостійності; розробка

---

¹ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

всеосяжних рамок, політики та заходів для захисту всіх жертв насильства стосовно жінок і домашнього насильства та надання їм допомоги; заохочення міжнародного співробітництва з метою ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства; забезпечення підтримки та надання допомоги організаціям та правоохоронним органам в ефективному співробітництві для прийняття комплексного підходу до ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства.

Відповідно до статті 2 Стамбульської Конвенції вона стосується усіх форм насильства проти жінок, у тому числі домашнього насильства, які мають непропорційний вплив на жінок. Водночас принциповим є те, що державам-учасницям пропонується застосовувати цю Конвенцію до усіх жертв домашнього насильства. При цьому сторони повинні приділяти особливу увагу жінкам, які стали жертвами гендерного насильства. Конвенція діє як у мирний час, так і в ситуаціях збройних конфліктів.

Конвенція, окрім того, вперше на рівні міжнародно-правового документу визначила в якості жертв домашнього насильства дітей, у тому числі дітей, які були свідками насильства в сім'ї. Зокрема у статті 26 передбачено, що держави-учасниці повинні вживати необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб під час надання послуг захисту і підтримки жертвам належним чином враховувалися права і потреби дітей-свідків усіх форм насильства, що підпадають під дію цієї Конвенції. Такі заходи мають включати адаптовану до відповідного віку психологічну консультативну підтримку дітям-свідкам усіх форм насильства, що підпадають під дію цієї Конвенції, а також повинні належним чином враховувати інтереси дитини.

Конвенція надає чіткі юридичні визначення основних термінів, на які має орієнтуватися відповідне національне законодавство у цій сфері та правозастосовна діяльність уповноважених компетентних органів кожної з держав-учасниць.

Так «насильство проти жінок» розуміється як порушення прав людини та одна з форм дискримінації щодо жінок і означає всі акти гендерного насильства, які призводять або можуть призвести до фізичної, сексуальної, психологічної чи економічної шкоди або страждань для жінок, у тому числі погрози здійснення таких актів, примушення або свавільне позбавлення волі як у публічному, так і у приватному житті. «Домашнє насильство» означає всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які вчиняються у сім'ї або домогосподарстві, або у колишніх чи дійсних подружжях, незалежно від того чи кривдник живе або коли-небудь жив разом із жертвою. «Жертва» означає будь-яку фізичну особу, на яку спрямована поведінка, що становить насильство проти жінок або домашнє насильство.

Зазначені поняття мають універсальний (тобто можуть застосовуватися у межах будь-якої національної юрисдикції) та інклюзивний (всезагальний) характер, оскільки застосовуються до усіх актів домашнього насильства та усіх фізичних осіб-суб'єктів, які постраждали від такого насильства.

Визначаючи загальні послуги щодо підтримки жертв, Конвенція передбачає, що держави-учасниці зобов'язуються вживати необхідних

законодавчих або інших заходів для захисту всіх жертв від будь-яких подальших актів насильства. Окрім того сторони мають надавати або забезпечити надання у належному географічному масштабі негайних, коротко- та довгострокових спеціалізованих послуг підтримки будь-яким жертвам будь-яких актів насильства, що підпадають під дію цієї Конвенції, зокрема притулків, телефонних ліній допомоги, легкодоступних центрів для жертв зґвалтування або статевого насильства та інші. Ці заходи у разі необхідності повинні включати у себе такі послуги, як правові та психологічні консультації, фінансову та медичну допомогу, житло, освіту, навчання, допомогу у працевлаштуванні, інші послуги, до яких жертви насильства повинні мати безперешкодний доступ та які сприяють їх реабілітації після насильства.

Вкрай важливим є встановлене зобов'язання держав-учасниць вживати необхідних законодавчих або інших заходів відповідно до внутрішнього законодавства для того, щоб забезпечити наявність належних механізмів ефективного співробітництва між усіма відповідними державними установами, у тому числі судами, прокуратурою, правоохоронними органами, неурядовими організаціями та іншими відповідними організаціями та установами з питань надання захисту та підтримки жертвам та свідкам всіх форм насильства, що підпадають під дію цієї Конвенції, у тому числі передбачених у ній загальних та спеціалізованих послуг підтримки (статті 18, 20, 22-25 Конвенції).

При цьому надання таких послуг має обов'язковий характер і не повинне залежати від бажання чи готовності жертви висувати обвинувачення або давати свідчення проти будь-якого кривдника.

Держави-учасниці повинні забезпечити, щоб загальні засади здійснення заходів з надання послуг підтримки жертвам насильства, впроваджувалися у внутрішнє законодавство:

- базувалися на гендерному розумінні насильства проти жінок і домашнього насильства, і перш за все забезпечення права людини та безпеку жертви;

- базувалися на інтегрованому підході, який враховує стосунки між жертвами, кривдниками, дітьми, а також їх ширше соціальне середовище;

- були спрямовані на попередження повторної віктимізації;
- були спрямовані на розширення можливостей (empowerment) та збільшення економічної незалежності жінок, які стали жертвами насильства;

- дозволяли, якщо це буде необхідними та можливим, надання спектру послуг захисту та підтримки в одному приміщенні чи в межах одного об'єкту;

- відповідали особливим потребам осіб у вразливому становищі (vulnerable persons), у тому числі дітей-жертв, і були доступними для таких осіб.

Вкрай актуальне значення мають і передбачені Стамбульською Конвенцією зобов'язання сторін щодо дотримання загальних вимог до розслідування, притягнення до відповідальності за дії, пов'язані із домашнім насильством, відповідного процесуального законодавства та заходів захисту.

Згідно із статтею 49 Конвенції сторони повинні вживати необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб розслідування та судові провадження щодо всіх форм насильства, які підпадають під дію цієї

Конвенції, проводилися згідно з основоположними принципами прав людини та з урахуванням гендерного розуміння насильства для забезпечення ефективного розслідування та притягнення до відповідальності за порушення, які встановлюються відповідно до цієї Конвенції, а також без неналежних затримок та з урахуванням прав жертв на всіх етапах кримінального провадження. До таких заходів захисту відноситься і вимога щодо забезпечення жертвам насильства права на юридичну допомогу та безкоштовну юридичну допомогу відповідно до умов внутрішнього законодавства держав (стаття 57 Конвенції).

Відповідно до статті 56 Конвенції сторони повинні вживати необхідних законодавчих або інших заходів для захисту прав та інтересів жертв, у тому числі забезпечення їх особливих потреб як свідків, на всіх етапах розслідувань та судового провадження, шляхом виконання таких процесуальних вимог:

а. забезпечення їх захисту, а також захисту їх сімей та свідків, від залякування, помсти та повторної віктимізації;

б. забезпечення інформування жертв, принаймні у випадках, коли жертви та їх сім'я можуть бути у небезпеці, про втечу кривдника або його тимчасове чи остаточне звільнення;

с. інформування їх відповідно до умов внутрішнього законодавства про їх права та доступні їм послуги, стан розгляду їх скарг, обвинувачення, загальний хід розслідування або провадження та їх роль у ньому, а також результати їх справи;

д. надання жертвам відповідно до процесуальних правил внутрішнього законодавства можливості бути почутими, а також представити прямо або через посередника свої докази, погляди, потреби та занепокоєння, які повинні бути розглянуті;

е. надання жертвам необхідних послуг підтримки таким чином, щоб їх права та інтереси були належним чином представлені та враховані;

ф. забезпечення можливості вжиття заходів для захисту приватності та іміджу жертви;

г. забезпечення того, щоб між жертвами та кривдниками не допускалися контакти у суді та у приміщеннях правоохоронних органів, якщо це буде можливим;

h. надання жертвам незалежних та компетентних перекладачів під час участі жертв у провадженні або надання ними доказів;

і. надання жертвам можливості представити свої свідчення відповідно до правил внутрішнього законодавства у суді без необхідності бути присутніми у суді або принаймні не в присутності підозрюваного у вчиненні порушення, у першу чергу з використанням належних комунікаційних технологій, якщо це буде можливим. Для дітей-жертв і дітей-свідків насильства проти жінок та домашнього насильства повинні забезпечуватися, якщо це буде необхідним, спеціальні захисні заходи з урахуванням найкращих інтересів дитини.

Стамбульська Конвенція змістовно та логічно пов'язана із низкою міжнародно-правових актів, які встановлюють основні нормативні стандарти у вищезазначеній сфері: Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена Резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня

1948 року²; Декларація про ліквідацію дискримінації стосовно жінок, затверджена Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 2263 від 7 листопада 1967 року³; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 18 грудня 1979 року, ратифікована Указом Президії Верховної Ради УРСР від 24 грудня 1980 року (чинна згідно із Законом України від 12 вересня 1991 року № 1543-ХІІ «Про правонаступництво України») та Факультативного протоколу до неї від 06.10.1999 року⁵; Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок № 48-104 від 20 грудня 1993 року⁶; Пекінська Декларація та Платформа дій, ухвалена на Четвертій міжнародній конференції ООН зі становища жінок 15 вересня 1995 року⁷; Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дітей від 20.11.1989 року⁸ та Факультативних протоколів до неї від 01.01.2000 року⁹. До них належать і Загальні рекомендації Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (CEDAW) № № 12, 14, 19, 35 з питань гендерно-обумовленого насильства над жінками¹⁰.

Окрім того, визначальну роль щодо встановлення європейських стандартів запобігання та протидії насильству у сім'ї, насамперед щодо жінок і дітей та належного захисту їх прав, відіграють такі документи як: Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) 1950 року¹¹; Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 року¹²; Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовтня 2007 року (Ланцаротська Конвенція)¹³; Рекомендації Комітету міністрів державам-членам Ради Європи, зокрема Рекомендація № R (85) 4 про насильство в сім'ї¹⁴, Рекомендація Res

---

² Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

³ Декларація про ліквідацію дискримінації стосовно жінок, затверджена Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 2263 від 07.11.1967. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU67003R?ed=1967_11_07&an=2

⁴ Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 18.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

⁵ Факультативний протокол до Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок від 18.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_794#Text

⁶ Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок № 48-104 від 20.12.1993. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/165261_165261

⁷ Пекінська Декларація та Платформа дій, ухвалена на Четвертій міжнародній конференції ООН зі становища жінок від 15.09.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text

⁸ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дітей від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#n257

⁹ Факультативні протоколи до Конвенції ООН про права дітей від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09#Text, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text

¹⁰ Загальні рекомендації Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (CEDAW). URL: <http://home-extended://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/>

¹¹ Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

¹² Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25.01.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text

¹³ Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text

¹⁴ Рекомендація N R (85) 4 Комітету міністрів державам-членам «Про насильство в сім'ї» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_264#Text

(2002)5 про захист жінок від насильства¹⁵, Рекомендація CM/Rec (2007)17 про стандарти та механізми гендерної рівності¹⁶, Рекомендація CM/Rec (2010)10 про роль жінок та чоловіків у недопущенні й вирішенні конфліктів та в зміцненні миру¹⁷.

Так Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 18 грудня 1979 року, є універсальним базовим комплексним документом в області захисту та забезпечення прав жінок, що заклав основу визнання прав на міжнародному рівні та започаткував спеціальну нормативну базу протидії домашньому насильству.

Загальні зобов'язання держав стосовно подолання дискримінації щодо жінок в усіх її формах та негайного здійснення всіма відповідними заходами ліквідації такої дискримінації викладені у статті 2 цієї Конвенції. Вона, серед іншого, містить обов'язок держави вживати необхідних законодавчих та інших заходів, включно з необхідними санкціями, що забороняють будь-яку дискримінацію щодо жінок, а також встановити юридичний захист прав жінок на рівні з чоловіками та забезпечити за допомогою компетентних національних судів та інших державних установ ефективний захист жінок проти будь-якого акта дискримінації.

Визначальною у досліджуваному контексті є стаття 5 зазначеної вище Конвенції «Зміна соціальних і культурних моделей поведінки», яка, зокрема, зобов'язує держави-сторони вживати усіх необхідних заходів з метою викорінення забобонів, звичаїв та всіх інших проявів, що ґрунтуються на ідеї неповноцінності чи зверхності однієї із статей або стереотипності ролі чоловіків і жінок.

У Факультативному протоколі до Конвенції Комітет ООН з ліквідації дискримінації жінок наділено повноваженнями з розгляду індивідуальних скарг осіб, які вважають, що вони стали жертвами домашнього насильства. У ньому передбачено право кожної особи у разі неефективного захисту від насильства в сім'ї, після вичерпання всіх національних засобів правового захисту, звернутися до вказаного Комітету.

Одним з перших міжнародних актів ООН, безпосередньо спрямованих на боротьбу з насильством щодо жінок, стала Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок, затверджена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 48/104 від 20 грудня 1993 року.

Стаття 1 Декларації визначає насильство щодо жінок як будь-який акт насильства, скоєний на підставі ознаки статі, що заподіює або може заподіяти фізичну, психологічну шкоду, шкоду сексуальному здоров'ю або страждання жінкам, а також загрозу здійснення таких актів, примушення або самовільне позбавлення волі чи то в суспільному, чи то в особистому житті.

---

¹⁵ Рекомендація Rec (2002)5 Комітету Міністрів державам-членам «Про захист жінок від насильства. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e2612

¹⁶ Рекомендація CM/Rec (2007)17 Комітету міністрів державам-членам «Про стандарти та механізми гендерної рівності». URL: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec\(2007\)17](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec(2007)17)

¹⁷ Recommendation CM/Rec(2010)10 of the Committee of Ministers to member states on the role of women and men in conflict prevention and resolution and in peace building. URL: <https://rm.coe.int/09000016807b7fe0>

Відповідно до статті 2 Декларації насильство щодо жінок охоплює фізичне, сексуальне та психологічне, яке має місце в сім'ї, суспільстві, а також з боку або за потурання держави, де б воно не було вчинене. Стаття 4 Декларації наголошує, що держави повинні засудити насильство стосовно жінок, у тому числі домашнє насильство, і не мають посилалися на які-небудь звичаї, традиції або релігійні мотиви для ухилення від виконання своїх зобов'язань відносно його викорінювання. Держави мають невідкладно приступити до здійснення всіма належними засобами політики ліквідації насильства щодо жінок, зокрема вжити заходів, спрямованих на захист осіб, які потерпіли від нього:

- розробити в межах внутрішнього законодавства кримінальні, цивільні, трудові і адміністративні санкції для покарання за правопорушення і відшкодування шкоди, заподіяної жінкам, які зазнали насильства;

- забезпечити особам, які зазнали насильства, доступ до механізмів відправлення правосуддя і, відповідно до національного законодавства, до справедливих і ефективних засобів правового захисту у зв'язку із заподіяною їм шкодою, а також інформування жінок про їх права відносно відшкодування збитків через такі механізми;

- проводити необхідну роботу, щоб забезпечити в максимально можливій мірі з урахуванням наявних у держави ресурсів і, якщо це необхідне, в межах міжнародної співпраці, надання жінкам, які зазнали насильства, і, якщо це необхідне, їх дітям спеціалізованої допомоги. Наприклад, по реабілітації, догляду за дитиною та її утриманню, лікуванню, консультуванню, медичному та соціальному обслуговуванню, створенню відповідних служб і програм, а також структур підтримки, і вживати будь-яких інших належних заходів для сприяння їх безпеці, а також фізичної і психологічної реабілітації;

- вживати заходи для забезпечення того, щоб співробітники правоохоронних органів і державні посадовці, відповідальні за здійснення політики в галузі попередження і розслідування актів насильства щодо жінок та покарання за них, одержували підготовку з урахуванням необхідності розуміння особливих потреб жінок, що опинилися в такій ситуації;

- вживати заходів, спрямованих на викорінювання насильства відносно жінок, які знаходяться в найбільш уразливому стані та ін.

Однією із головних стратегічних цілей Пекінської Декларації та Платформи дій, ухваленої на Четвертій міжнародній конференції ООН зі становища жінок 15 вересня 1995 року, є вжиття комплексних заходів із попередження та ліквідації насильства щодо жінок.

Відповідно до пункту 124 цього документа Уряди держав мають вживати широкий перелік заходів, спрямованих на допомогу та підтримку жертв домашнього на інших форм насильства, а саме:

- вживання заходів щодо забезпечення захисту жінок, які зазнали насильства, їх доступу до справедливих і ефективних засобів судового захисту, у тому числі виплату компенсації, відшкодування збитків жертвам та відновлення їхнього здоров'я, а також реабілітацію правопорушників;

- розроблення стратегій, покликаних забезпечити умови, що виключають повторну віктимізацію жінок-жертв насильства, застосування законів, судових і правоохоронних заходів, які не враховують гендерні чинники;

- надання жінкам, які зазнали насильства, доступу до механізмів відправлення правосуддя і, відповідно до національного законодавства, до справедливих та ефективних засобів судового захисту у зв'язку із заподіяною їм шкодою та інформування жінок про їх права щодо відшкодування збитків через такі механізми;

- створення або зміцнення інституційних механізмів з тим, щоб жінки і дівчата могли повідомляти про вчинені стосовно них акти насильства в обстановці безпеки і конфіденційності, не побоюючись покарання або розплати, та висувати проти осіб, що вчинили такі акти, обвинувачення;

- забезпечення жінкам-інвалідам доступу до інформації і послуг, пов'язаних з насильством щодо жінок.

Серед Загальних рекомендацій Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (CEDAW) з питань запобігання та протидії домашньому насильству та насильству стосовно жінок, особливе значення має Загальна рекомендація Комітету № 19 про насильство над жінками 1992 року¹⁸. Це перший міжнародний документ, який однозначно визнав насильство проти жінок як одну з форм дискримінації за ознакою статі та порушенням гарантованих на міжнародному рівні прав людини.

Згідно із Загальною рекомендацією № 19 CEDAW, визначення дискримінації включає насильство за ознакою статі (гендерне насильство), а саме насильство, спрямоване на жінку тільки тому, що вона жінка, або насильство, жертвами якого є переважно жінки. Воно охоплює дії, фізичну, психічну, сексуальну шкоду або страждання, а також загрозу застосування таких дій, примушення або позбавлення волі.

Загальна рекомендація № 19 CEDAW прямо вказує, що домашнє насильство є однією з найбільш небезпечних форм насильства щодо жінок. У межах сім'ї жінки будь-якого віку піддаються насильству всіх видів, включаючи побиття, зґвалтування, інші форми сексуальних зловживань, фізичні та психічні форми насильства, які зберігаються через традиційні погляди. Ухилення чоловіків від своїх сімейних обов'язків може також вважатися формою насильства і примусу. Ці форми насильства ставлять жінок у становище, що загрожує їх здоров'ю, і завдають шкоду їх здатності брати участь у сімейному і громадському житті на рівній основі з чоловіками.

Насильство за ознакою статі, у тому числі домашнє насильство, знижує або зводить нанівець користування з боку жінок своїми правами та основними свободами, які включають: право на життя; право не піддаватися тортурам та іншим видам жорстокого, нелюдяного або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання; право на рівний захист відповідно до гуманітарних норм у період міжнародних та внутрішніх збройних конфліктів; право на свободу та особисту недоторканність; право не зазнавати дискримінації в будь-

---

¹⁸ Загальні рекомендації, ухвалені Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок №1-37. URL: <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/D0%9D.pdf>

якій формі; право на рівний захист відповідно до закону та рівний захист перед судом; право на рівне становище в сім'ї; право на найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я; право на справедливі і сприятливі умови праці.

З огляду на викладене, Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок рекомендував державам-учасницям вжити заходів, спрямованих на подолання домашнього насильства та його наслідків, у тому числі тих, які безпосередньо стосується підтримки жертв домашнього насильства. Серед них: забезпечення ефективного захисту від домашнього насильства; створення відповідних служб захисту і підтримки для жертв насильства; запровадження ефективних процедур подачі скарг і засобів судового захисту, у тому числі компенсації для жертв насильства; створення або підтримка програм для жертв домашнього насильства, згвалтувань, сексуальних домагань та інших видів насильства за ознакою статі, у тому числі притулки, консультаційні та реабілітаційні центри, служби підтримки для жінок, що стали жертвами насильства, або щодо яких існує загроза його вчинення, спеціально підготовлений медичний персонал; забезпечення доступності допомоги жертвам насильства, передусім сільським жінкам.

Як зазначено вище, європейські стандарти щодо запобігання та протидії домашньому насильству, окрім Стамбульської Конвенції, втілені також у низці Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи. Серед них пріоритетне значення мають Рекомендація № R (85) 4 про насильство в сім'ї та Рекомендація Rec (2002)5 про захист жінок від насильства.

Рекомендація № R (85) 4 про насильство в сім'ї містить низку вимог до надання підтримки жертвам домашнього насильства. Зокрема передбачає створення адміністративних відділів або багатопрофільних закладів, метою яких було би піклування про жертв насильства в сім'ях та які мали би повноваження розглядати такі випадки.

У Рекомендації Rec (2002)5 про захист жінок від насильства Рада Європи надала визначення насильства проти жінок, насильства в сім'ї та встановила обов'язки держав з попередження цього виду насильства та допомоги його жертвам. Згідно з цією Рекомендацією до протиправних актів, які становлять насильство в сім'ї, належать, зокрема: образи фізичного і психічного характеру; зловживання емоційного і психологічного характеру; згвалтування; сексуальне насильство; інцест; згвалтування одного з подружжя, постійного або випадкового партнера, співмешканця іншим; злочини, що вчинюються в ім'я честі; пошкодження жіночих статевих органів; інші дії, що здійснюються відповідно до народних традицій і такі, що завдають жінкам значної шкоди (наприклад, примусовий шлюб).

Рекомендація № R(2002)5 передбачає, що держави повинні скерувати свою національну політику в галузі допомоги жертвам домашнього насильства на забезпечення максимальної безпеки жертв та їх захист; а також надання жертвам більш широких можливостей дій шляхом створення структур допомоги і підтримки, що дозволяють запобігти їх ревіктимізації, тобто повторному травмуванню жертв домашнього насильства.

Рекомендація № R(2002)5 містить окремий Розділ «Надання допомоги жертвам і їх захист» (п. п. 23 – 33), положення якого пропонують заснувати протоколи, якими мають керуватися представники різних сфер діяльності, що вступають в контакт з жертвами насильства. У цьому Розділі висвітлюються конкретні методи діяльності, спрямовані, перш за все, на прийом жертв і надання їм відповідної допомоги, а також на збір доказів насильства, що було вчинено, необхідних для ініціювання судового процесу. З метою надання допомоги жертвам домашнього насильства та їх захисту держави-члени покликані:

- зробити все необхідне для того, щоб жертвам була надана негайна і всеохоплююча допомога, в узгодженій, різносторонній і професійній формі, без будь-якої дискримінації і незалежно від факту наявності або відсутності скарги з їх боку. Надання подібної допомоги повинне передбачати огляд жертви лікарем або судово-медичним експертом, медичний догляд, а також психологічну і соціальну посттравматичну підтримку, юридичну допомогу. Остання повинна надаватись безкоштовно, на конфіденційній та безперервній основі;

- поширювати довідкові матеріали призначені, головним чином, для жертв насильства з метою інформування їх у доступній формі про їх права, надану їм допомогу, про дії, які вони можуть вчинити, незалежно від наміру подати скаргу, можливість користуватися соціальною, медичною, психологічною підтримкою і юридичною допомогою;

- сприяти створенню різного роду служб термінової допомоги, таких як анонімні і безкоштовні «гарячі телефонні лінії», призначені для жертв насильства та/або осіб, що зіткнулися з насильством або перебувають під загрозою його вчинення, забезпечити постійний контроль за дзвінками, а також аналізу отриманої інформації і оцінку наданої допомоги, дотримуючись при цьому принципу захисту інформації особистого характеру;

- забезпечити на всіх рівнях і за допомогою кваліфікованого персоналу відповідне поводження, турботу та догляд за дітьми – жертвами насильства, зробити все необхідне для того, щоб допомога, яка надається, відповідала потребам дитини;

- передбачити необхідні заходи для надання психологічної і моральної підтримки дітям – жертвам насильства за допомогою створення відповідних структур із залученням до роботи кваліфікованого персоналу, здатного забезпечити спостереження і спеціалізований догляд за дитиною з моменту її надходження до установи і до повного одужання, подібна допомога повинна надаватись безкоштовно.

Положення Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дітей від 20.11.1989 року безпосередньо спрямовані на протидію жорстокому поводженню з дитиною та захист дітей від всіх форм насильства.

Зокрема у статті 19 Конвенції передбачено, що держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включно з сексуальними

зловживаннями з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину.

Такі заходи захисту, у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також, у випадку необхідності, для порушення початку судової процедури.

Окрім того, визначальним щодо запровадження у правову та соціальну практику багатьох країн системи дій та заходів, спрямованих на запобігання та усунення наслідків домашнього насильства, став Типовий (модельний) закон ООН про домашнє насильство, прийнятий 2 лютого 1996 року Комісією ООН із прав людини¹⁹. Закон встановлює загальні правові вимоги щодо запобігання та протидії домашньому насильству.

Типовий (модельний) закон ООН має вирішальний вплив на формування національного законодавства у сфері попередження та протидії домашньому насильству. Його положення підлягають врахуванню при виробленні національних стандартів та формуванні національної системи надання соціальних послуг особам, що постраждали від насильства в сім'ї. Кожна країна має використовувати їх як своєрідні правові орієнтири для визначення конкретних підстав та правового механізму для боротьби з цим явищем, включно із застосуванням заходів підтримки потерпілих, їх реабілітації, а також притягнення до відповідальності осіб, які вчинили насильство.

Типовий (модельний) закон ООН (далі – Модельний закон) надає поняття домашнього насильства над жінками як такого, що здійснюється із жорстокістю, описуючи активні насильницькі, які можуть бути застосовані до жінки.

В якості основних цілей та завдань законодавства про насильство в сім'ї Модельний закон передбачає:

- забезпечення жертвам насильства максимуму правового захисту;
- створення широкого переліку гнучких, невідкладних, таких, що відповідають потребам жертв домашнього насильства заходів, у тому числі заходи, передбачені кримінальним і цивільним законодавством для покарання і запобігання насильству в сім'ї, забезпечуючи у той же час захист жертв такого насильства;
- створення спеціальних підрозділів, програм, служб, протоколів і зобов'язань, що включають, але не обмежуються наступним: притулки, консультування, програми в області зайнятості задля допомоги жертвам насильства в сім'ї (п. п. 5, 6, 8 частини першої Модельного закону).

У частині сьомій Модельного закону «Надання допомоги» визначаються вимоги щодо надання державою екстреної допомоги жертвам домашнього насильства, яка має включати:

---

¹⁹ Handbook for legislation on violence against women. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook/Handbook%20for%20legislation%20on%20violence%20against%20women.pdf>

- a. послуги кризової служби протягом 72 годин;
- b. негайне транспортування з будинку потерпілої в медичний центр або притулок;
- c. екстрену юридичну консультацію та подальше направлення у відповідні інстанції;
- d. консультування в кризовій ситуації, щоб забезпечити підтримку і впевненість в безпеці;
- e. конфіденційність у поводженні з жертвами домашнього насильства та з їх сім'ями.

Модельний закон передбачає також, що держава повинна забезпечити підготовку консультантів для допомоги поліції, суду, жертвам насильства в сім'ї та особам, що вчинили насильство. Національне законодавство має забезпечувати безкоштовне консультування жертв насильства. При цьому консультування потерпілих має допомогти жертві насильства сприяти виробленню короткочасних і довготривалих стратегій захисту від насильства та відновленню нормального способу життя.

Особливе значення мають положення Модельного закону, які зобов'язують працівників уповноважених органів, насамперед поліції, реагувати на будь-які прохання про допомогу та захист у випадках домашнього насильства.

Модельний закон забезпечує, щоб працівники органів правопорядку завжди та належним чином реагували на будь-який запит про допомогу та захист, на повідомлення про домашнє насильство або виявлення іншим чином факту такого насильства; показує алгоритм, певну чітку послідовність дій працівників поліції у такому разі.

Зокрема вони передбачають випадки реагування на місці події, які включають з'ясування наявності наказу безпеки, якого порушено, існування реального ризику насильства або його посилення, наявність фактів насильства у цій родині в минулому тощо. Водночас швидкість та обов'язковість реагування на заяву повинна бути гарантованою навіть у випадках, коли вона походить не від жертви насильства, а від будь-якої іншої особи: очевидця (свідка) насильства; друга чи коханої людини; родича; сусіда; представника установи охорони здоров'я чи центру допомоги жертвам насильства тощо.

Модельний закон також містить положення про захисні судові накази, приписи та розпорядження, що приймаються в інтересах забезпечення безпеки жертви насильства. Наприклад, зазначається, що у разі, якщо існує серйозна небезпека для життя, здоров'я та добробуту жертви, вона навряд чи буде усунута до винесення судового наказу. Тому потерпілий/позивач після настання факту насильства може звернутися до працівника соціального забезпечення, до судді або магістрату, які своїм рішенням покладають обов'язок надати надзвичайну допомогу потерпілому, у тому числі тимчасову заборону стосовно порушника тощо.

Результатом ухвалення Модельного закону став розвиток різноманітних послуг для постраждалих від насильства у сім'ї, який обумовив перетворення окремих заходів та дій у цій сфері соціальних відносин у цілісний системний суспільний інститут.

З поміж іншого, це означає визнання на державному рівні нетерпимості до жорстокого поводження не тільки з жінками, а також і з дітьми та визначення національних стратегій протидії цьому явищу. Зокрема йдеться про внесення жорстокого поводження з дітьми до переліку підстав для позбавлення батьківських прав (передачі опіки), посилення кримінальної відповідальності (зокрема й за злочини щодо статевої свободи та недоторканості неповнолітніх членів сім'ї), створення системи психологічної допомоги дітям, які пережили насильство, а також супроводу сімей, які входять до групи ризику з т.з. вчинення насильства щодо дитини (сім'ї неповнолітніх, сім'ї осіб, які відбули покарання у місцях позбавлення волі тощо).

Таким чином, як вбачається зі змісту наведених вище міжнародно-правових документів, одним із пріоритетних способів захисту від домашнього насильства є розробка необхідних дієвих законів та правил, які ефективно забезпечують захист та надання допомоги жертвам такого насильства.

Зарубіжний досвід запобігання та протидії домашньому насильству можна поділити на кілька основних напрямків.

По-перше, багато держав приділяють особливу увагу профілактиці домашнього насильства. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки діє програма «Насильство не є моїм вибором», яка має на меті забезпечити дітей та дорослих інформацією про те, що робити якщо вони стикаються з насильством. Також існує велика кількість неурядових громадських та комерційних організацій, які надають допомогу жертвам домашнього насильства та їх родинам.

По-друге, деякі держави приймають законодавчі акти, які дозволяють швидше та ефективніше реагувати на випадки домашнього насильства. Наприклад, у Великій Британії прийнято Закон про запобігання насильству (2014 року), який надає можливість виносити захисні накази та охоронні накази без відкриття кримінального провадження. Такі накази можуть бути видані на період до 28 днів із можливістю їх продовження.

По-третє, у деяких державах функціонує система швидкого реагування на випадки домашнього насильства. Наприклад, у Швеції діє система, в рамках якої жертви домашнього насильства можуть отримати захист у спеціальних центрах, які надають житло, медичну допомогу та правову підтримку.

Також у багатьох державах (практично у всіх) діють безкоштовні гарячі лінії, де можна отримати консультацію та допомогу в разі насильства.

З огляду на викладене, вбачається найбільш оптимальним детально проаналізувати правове регулювання запобігання та протидії домашньому насильству на прикладі національного законодавства, правозастосовної та відповідної соціальної практики кожної із зазначених вище держав.

II. Основна частина. Досвід Сполучених Штатів Америки та окремих країн Європейського Союзу щодо правового регулювання питань запобігання та протидії домашньому насильству

Сполучені Штати Америки

Правовий досвід Сполучених Штатів Америки (далі – США) обґрунтовується, передусім, низкою законодавчих актів, які приймалися задля забезпечення належного реагування на нові виклики у сфері протидії домашньому насильству. Так, на федеральному рівні діють три Закони (Акти) про подолання насильства щодо жінок (Three Violence Against Women Acts – VAWA) від 1994²⁰, 2000²¹ та 2005²² років. Перший з них має на меті подолання домашнього насильства, другий розширює коло потенційних жертв – від родичів до партнерів і співмешканців, а третій передбачає криміналізацію сталкерства (нав'язливого переслідування). Прийняття цих законодавчих актів посприяло зменшенню кількості нефатальних випадків насильства з боку партнерів жінок на 49,8%.

Окрім того, діє Закон (Акт) про попередження насильства у сім'ї та надання допомоги (Family Violence Prevention and Services Act)²³ від 1984 року, яким передбачається фінансування із федеральних коштів допомоги жертвам домашнього насильства та їхнім дітям, що перебувають у сім'ї, шляхом надання притулку та пов'язаної з ним підтримки, запровадження програм щодо запобігання насильству та налагодження роботи відповідних громадських служб, створення цілодобової гарячої лінії, що надає підтримку 170-ма мовами світу.

Слід додати, що комплекс законодавчого захисту від домашнього насильства не був би повним без прийняття так званої «поправки Лаутенберга» або Закону «Про заборону на зброю для осіб, засуджених за вчинення злочину домашнього насильства» від 1996 року²⁴, який передбачає заборону перевезення, транспортування, володіння та використання зброї або боєприпасів особами, засудженими за вчинення насильницьких дій у сім'ї, або які перебувають під дією обмежувального припису через вчинення домашнього насильства, що підпадає під критерії, встановлені пунктом 18 USC § 922 (g) цього Закону. Наразі Закон діє у 50-ти американських штатах.

У цих же Законах, зокрема у розділі 3(а) Закону про подолання насильства щодо жінок 1994 року, надано визначення поняття домашнього насильства. Воно включає тяжкі або невеликі злочини насильства, вчинені нинішнім або колишнім подружжям жертви, особою, з якою жертва має спільну дитину, особою, яка проживає або проживала разом з жертвою як подружжя, особою, яка перебуває у такому ж статусі, як і подружжя жертви відповідно до законів про домашнє насильство, чи будь-якою іншою особою, проти дорослої або неповнолітньої жертви. У зазначених Законах (Актах VAWA) закріплені детальні положення щодо покращення системи допомоги постраждалим від домашнього насильства, а також порядок затримання та покарання їх кривдників.

---

²⁰ S.11 - Violence Against Women Act of 1993. URL: <https://www.congress.gov/bill/103rd-congress/senate-bill/11>

²¹ H.R.1248 - Violence Against Women Act of 2000. URL: <https://www.congress.gov/bill/106th-congress/house-bill/1248>

²² S.1197 - Violence Against Women Act of 2005. URL: <https://www.congress.gov/bill/109th-congress/senate-bill/1197>

²³ S.2430 - Family Violence Prevention and Services Act of 1984. URL: <https://www.congress.gov/bill/98th-congress/senate-bill/2430>

²⁴ 1117. Restrictions on the Possession of Firearms by Individuals Convicted of a Misdemeanor Crime of Domestic Violence. URL: <https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1117-restrictions-possession-firearms-individuals-convicted>

Завдяки цим Законам (Актам VAWA) виникла національна гаряча лінія з питань насильства в сім'ї, були закріплені процедури фінансування різноманітних програм для постраждалих (шелтерів (притулків), юридичної допомоги, програм підтримки сільських жінок, програм юридичного лікнепу, підтримки радників жертви і свідків насильства тощо). Також було закріплене положення про відшкодування кривдниками в порядку цивільного процесу завданої моральної, фізичної та матеріальної шкоди (пізніше Верховний Суд підтвердив відповідність цього положення Конституції США).

Ключову роль у запобіганні та протидії домашньому насильству у США відіграє створене після прийняття вказаного вище Закону VAWA 1994 року Управління (Офіс) з питань насильства щодо жінок (OVW), яке діє на правах офісу Міністерства юстиції Сполучених Штатів Америки²⁵. Завданням Управління є реагування на насильство щодо жінок, дітей, зменшення випадків насильства, що трапляються у різних сферах, зокрема за місцем проживання потерпілих. Закони VAWA вимагають від Управління здійснювати розгляд скарг та покращувати послуги для жертв домашнього насильства. Управління з питань насильства щодо жінок отримує федеральне фінансування у вигляді федеральних грантів для реалізації відповідних Програм допомоги жертвам домашнього насильства, членам сім'ї, які постраждали від нього, формуючи відповідні партнерські відносини між федеральними органами влади, органами влади окремих штатів та місцевими органами влади. Аналогічні управління із запобігання домашньому насильству функціонують також на рівні кожного штату.

Відповідно до вказаних Законів (Актив VAWA) про подолання насильства щодо жінок злочини на гендерній основі були прирівняні до «злочинів ненависті», які вчинюються на підґрунті расової нетерпимості чи гомофобії.

Зазначені Акти також стали основою для нормативно-правових документів, які регулюють протидію насильству у сім'ї у штатах Мінесота (щодо боротьби з переслідуванням постраждалих), Нью-Йорк (щодо створення доступної мережі закладів та установ – шелтерів, консультаційних пунктів, шляхів перенаправлення), Північна Кароліна (щодо процедури досудової медіації), а також для Кримінального кодексу штату Каліфорнія (щодо захисних ордерів та обов'язків правоохоронців стосовно постраждалих від насильства).

Послуги жертвам насильства відрізняються у різних штатах, але головним є те, що завдяки вищеназваним федеральним Законам (Актам VAWA) у США сформована система стандартів, відповідно до якої має здійснюватися надання допомоги постраждалим від домашнього насильства. Слід зазначити, що низка стандартів була розроблена ще до прийняття зазначених вище нормативних документів, які своєю чергою фактично легалізували наявні судові та соціальні практики. Головними засадами таких стандартів та керівних принципів, що охоплюють основні послуги, які надаються постраждалим жінкам та їх дітям, є:

– насильство щодо жінок ґрунтується на інституційному дисбалансі розподілу влади між чоловіками і жінками, в статево-рольових стереотипів та гендерній нерівності;

---

²⁵ Office on Violence Against Women. URL: <https://www.ovw.usdoj.gov/overview.htm>

- жертва насильства не несе відповідальності за нього;
- безпека та права постраждалих є найвищим пріоритетом;
- політики і процедури програм допомоги постраждалим від домашнього насильства не мають заподіяти шкоду або погіршити їх стан;
- конфіденційність має першорядне значення.

Існуючі стандарти надання послуг потерпілим є доволі детальними. Вони врегульовують: діяльність з надання допомоги постраждалим від насильства, права, обов'язки, компетенції та обмеження для керівників відповідних програм та Рад з протидії насильству.

Аналізуючи положення наведених вище законодавчих актів, доцільно виокремити чотири типи передбаченого ними обмежувального припису, залежно від виду насильства, що вчиняється. Перший – обмежувальний припис проти домашнього насильства, що захищає осіб, які ділять спільний домашній побут та/або є родиною. Другий тип – обмежувальний припис проти актів сексуального насильства. Третій тип – обмежувальний припис проти домагань та сталкерства, що, як і другий тип не передбачає існування формальних відносин між особами. Особливою умовою для вжиття цього припису є підтверджений поліцією факт вчинення правопорушення. І четвертий тип – це терміновий обмежувальний припис, який діє лише у 13-ти штатах. Він вступає у силу, якщо особі загрожує небезпека із використанням вогнепальної зброї.

Порушення обмежувального припису будь-якого типу може кваліфікуватися (залежно від обставин) як самостійний злочин, як проступок або як неповага до суду. Як наслідок, поліція має право фактично автоматично арештувати порушника.

Закон VAWA від 1994 року містить пряму заборону щодо домашнього насильства у формі фізичного, емоційного, сексуального та економічного насильства, а також акти насильства, що є результатом будь-яких культурних традицій або звичаїв, які дискримінують або принижують гідність жінок²⁶.

Покарання за вчинення актів домашнього насильства, яке передбачено у розділі 3 Закону VAWA 1994 року, становить штраф, що не перевищує 5000 доларів США, та/або позбавлення волі на строк не більше десяти років.

Цей Закон також визначає відповідні права та обов'язки співробітників поліції. Всі департаменти поліції повинні мати у своєму складі принаймні одного офіцера поліції, який спеціалізується на таких справах та має досвід роботи з насильством у сім'ї. Крім того, поліцейський, який отримує скаргу про домашнє насильство, повинен повідомити скаржнику про те, яким чином можна отримати притулок або медичну допомогу, а також про передбачене у Законі право звертатися за допомогою.

Вказаний Закон також вимагає щоб скарги, подані поліцейським, розглядалися співробітниками тієї ж статі, що й заявник, якщо останній вимагає цього. Важливе значення мають повноваження поліцейського без ордера заарештувати особу, підозрювану у вчиненні акту домашнього насильства, та доставляти її протягом 48 годин до судді.

²⁶ Legal Information Institute. URL: https://www.law.cornell.edu/women-and-justice/resource/the_domestic_violence_act

Закон також забезпечує захист і допомогу особам, які пережили домашнє насильство, дозволяючи їм подати заяву до поліції або суду на отримання захисного припису, коли акт домашнього насильства вже було вчинено або він продовжує вчинятися, або існує лише загроза його вчинення. Закон дозволяє також особі, яка діє за згодою скаржника (скаржниці), з дозволу суду подати заяву на захисний ордер від імені цього скаржника (скаржниці).

Відповідно до вказаного Закону особа, яка не виконує вимоги захисного припису, вчиняє кримінальне правопорушення та несе відповідальність за це у вигляді штрафу, що не перевищує 200 доларів США, та/або позбавлення волі на строк до п'яти років.

На рівні окремих штатів також прийняті та діють відповідні закони про насильство щодо жінок, які передбачають за нього головним чином кримінальну відповідальність. Зокрема 38 штатів із 50-ти містять визначення домашнього насильства та відповідні покарання за нього саме у кримінальних кодексах. Окрім вищеназваних загальних ознак домашнього насильства, такі визначення можуть враховувати і переслідування жінок, нефізичне насильство, у тому числі залякування та емоційне насильство тощо²⁷.

Наприклад, у Кримінальному кодексі штату Каліфорнія акт домашнього насильства, залежно від обставин його вчинення та судимості кривдника, може бути кваліфікований або як фелонія, тобто серйозний, тяжкий злочин, або як проступок. Згідно з розділом 243(e)(1) цього Кодексу, якщо травми потерпілої внаслідок застосованого до неї насильства є незначними, наприклад синці або подряпини і підозрюваний не має попередніх судимостей, то йому буде пред'явлено обвинувачення у вчиненні кримінального проступку, який карається штрафом, що не перевищує двох тисяч доларів, або позбавленням волі у в'язниці округу на термін не більше одного року чи обома покараннями.

Якщо ж, згідно з розділом 273.5 цього Кодексу, тілесні ушкодження є серйозними, або потерпілій були заподіяні численні тяжкі тілесні ушкодження, або якщо підозрюваний має попередню судимість, то йому буде пред'явлено обвинувачення у вчиненні тяжкого злочину, який карається штрафом у розмірі до шести тисяч доларів, або позбавленням волі у в'язниці штату на два, три або чотири роки (чи у в'язниці округу не більше одного року), або обома покараннями²⁸.

Особі, вперше засудженій за вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із насильством в сім'ї, судом може призначатися покарання із випробувальним терміном: за тяжкий злочин (фелонія) – не менше одного і не більше п'яти років; за проступок – не більше п'яти років²⁹.

Окрім того, Федеральний закон Сполучених Штатів «Про пробацію та контрольоване звільнення» зобов'язує осіб, які були вперше засуджені за злочини домашнього насильства, відвідувати вказані судом некомерційні

---

²⁷ Domestic Violence/Domestic Abuse Definitions and Relationships. URL: <https://www.ncsl.org/human-services/domestic-violence-domestic-abuse-definitions-and-relationships#1>

²⁸ California Penal Code, Sec. 243, 273.5. California Legislative Information. California State Legislature. URL: https://leginfo.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?lawCode=PEN&sectionNum

²⁹ Legal Information Institute. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/3561#b>

програми реабілітації правопорушників у радіусі 50 миль від законного місця проживання особи³⁰.

Впровадження у соціальну практику положень Законів VAWA зумовило виникнення на системній основі сталих скоординованих дій, спрямованих на безумовне реагування на всі факти домашнього (сімейного) насильства та будь-яке інше переслідування жінок, з боку усіх громадських та державних інститутів, причетних до запобігання та протидії такому насильству. Насамперед поліції, Управління з питань насильства щодо жінок, служби аторнея (прокуратури), судів, адвокатів, неурядових організацій, що надають допомогу потерпілим, як на загальнодержавному (федеральному) так і на місцевому рівнях.

Постраждалі від домашнього насильства, або у разі, коли вони вважають, що їм лише загрожує небезпека, можуть зателефонувати за телефоном 911 для отримання допомоги та екстреного виклику поліції.

Крім того, у Сполучених штатах Америки на федеральному рівні працює Національна гаряча лінія з питань домашнього насильства за номерами телефонів 1-800-799-7233-SAFE або 1-800-799-SAFE. Така гаряча лінія працює безкоштовно, цілодобово, 200 мовами. Висококваліфіковані адвокати та інші працівники Національної гарячої лінії конфіденційно надають потерпілим різноманітні консультації у зв'язку із заповідям щодо них насильством. Зокрема, повідомляють номери телефонів та адреси місцевих притулків та інших безпечних місць, куди постраждалий може піти, номери телефонів та адреси місцевих лікарень швидкої допомоги або інших закладів, де потерпілі отримують медичну та психологічну допомогу. Окрім того, співробітники Національної гарячої лінії можуть допомогти постраждалим від насильства зв'язатися з місцевою поліцією або спеціальним судом у справах про домашнє насильство, поінформувавши про порядок отримання судового наказу про захист³¹.

Аналогічним чином у кожному штаті США діють відповідні гарячі лінії з питань домашнього насильства. Наприклад, у штаті Меріленд діє Мерілендська мережа проти домашнього насильства (телефон (301) 855-29-55).

Окрім того, подібні гарячі лінії діють і на рівні окремих округів та міст. Відповідні послуги постраждалим від домашнього насильства надає також велика кількість неурядових громадських організацій. Зокрема, «DC SAFE – Кризова ситуація» та «Дім Рут Меріленд, гаряча лінія домашнього насильства» надають потерпілим юридичні консультації та адвокатську допомогу, направляють їх до безпечних притулків та будинків, змінюють замки, допомагають із захисними приписами тощо³².

Таким чином, побудована у США система захисту потерпілих від домашнього насильства гарантує отримання необхідної безкоштовної допомоги незалежно від імміграційного та громадянського статусу особи, її віку, матеріального становища, місця проживання та інших ознак.

---

³⁰ Legal Information Institute. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/3561#b>

³¹ Домашнє насильство в Сполучених Штатах Америки. URL: <https://amview.japan.usembassy.gov/en/diversity-visas/>

³² URL: https://search.211md.org/search?query=RP-1500.1400-200&query_type=taxonomy&query_label=&query_language=en

У Сполучених Штатах Америки реєстрація випадків домашнього насильства зазвичай регулюється на рівні штатів. Кожен штат може мати власні законодавчі акти та процедури для реєстрації таких випадків. Більшість штатів мають власні закони, які визначають домашнє насильство та встановлюють правові наслідки для осіб, які його здійснюють (Domestic Violence Laws), а також регулюють, яким чином органи влади або відповідні організації мають бути інформовані про випадки домашнього насильства. До таких органів насамперед включають поліцію, суди, прокуратуру, служби соціального забезпечення, служби допомоги жертвам насильства та інші організації.

Деякі штати можуть мати загальні системи реєстрації злочинів (Crime Reporting Systems), які включають у тому числі й інформацію про випадки домашнього насильства. Ці системи доступні для правоохоронних органів, служб допомоги жертвам та інших зацікавлених сторін. Окрім того, деякі штати можуть мати закони (т.з. закони про обов'язкові повідомлення (Mandatory Reporting Laws), які зобов'язують певні професійні категорії, наприклад медичних працівників, вчителів, працівників дитячого сектора, повідомляти про випадки домашнього насильства відповідним органам.

У цілому діє загальне правило, що кожне агентство, установа та юрисдикція у США мають власні стандартні операційні процедури (SOP) щодо прийняття, обліку та обробки даних про домашнє насильство.

Так, офіцери поліції будь-якого підрозділу місцевого рівня (штату, округу та ін.), зобов'язані вести облік та документування інцидентів, пов'язаних з домашнім насильством. Офіцери мають складати ретельний, детальний звіт за кожним фактом надходження та перевірки повідомлення про домашнє насильство, незалежно від того, чи було здійснено арешт підозрюваного. У такому звіті в обов'язковому порядку, серед іншого, відображаються: стосунки кривдника та жертви на даний час та у минулому; результати спостереження, включно з поведінкою жертви, підозрюваного та свідків; наявність поточних або минулих охоронних приписів; попередні виклики до місця інциденту або до підозрюваного; наявність у підозрюваного умовно-дострокового звільнення; інформація про супутні злочини; факти сексуального насильства, залякування та погроз; усі погрози та тактики залякування, використані підозрюваним; наявність заборони на володіння підозрюваним вогнепальною зброєю; факти порушення охоронного порядку; факти жорстокого поводження з дітьми, літніми людьми та тваринами; інформація про дітей, присутніх на місці інциденту; наявність у підозрюваного вогнепальної зброї або факт її використання³³.

Наприклад, Кримінально-процесуальний закон (§530.11(1)) та Закон «Про сімейний суд» (§812(1)) штату Нью-Йорк вимагає від офіцерів поліції на місцевому рівні, рівні штату та округу готувати та подавати письмовий звіт про кожний випадок домашнього насильства, незалежно від того, чи був здійснений арешт (DIR). Звіт має бути у стандартизованій формі, розробленій Відділом служб кримінального правосуддя (DCJS) за погодженням з державною поліцією

---

³³Law Enforcement Policy Center. URL: <https://www.theiacp.org/policycenter>

та Управлінням із запобігання домашньому насильству (OPDV). Він має містити будь-які заяви, зроблені жертвою та будь-яким свідком.

Такий звіт має зберігатися у правоохоронних органах щонайменше чотири роки.

Внесені у 2013 році зміни до Закону VAWA 1994 року (розділ 485(f) HEA) вимагають від адміністрації вищих навчальних закладів у рамках забезпечення політики безпеки у цих установах вести статистику щодо кількості випадків домашнього насильства, насильства на побаченнях, сексуального насильства та переслідування. Вказані дані та результати виконання програм, що стосуються цих інцидентів та допомоги жертвам насильства, установи мають включати у своїх щорічних звітах про безпеку³⁴.

Позитивною рисою законодавства США також є закріплена можливість застосування трьох видів охоронного ордеру (припису) у випадках домашнього насильства: надзвичайного, тимчасового та постійного. При цьому надзвичайний охоронний ордер видається суддею особі, якщо є потреба при зверненні останньої до поліції, коли ще не відбулося судового засідання й немає можливості його терміново провести (наприклад, у нічний час). Тимчасовий охоронний ордер видається особі за її зверненням до суду за наявності підстав на термін від 14 до 21 дня. У свою чергу постійний охоронний ордер видається після тимчасового охоронного ордеру під час проведення судового розгляду, де на відміну від процедури видання тимчасового ордеру участь винної особи обов'язкова. Вислухавши потерпілу та обвинувачену у насильстві в сім'ї особу, суддя за наявності підстав може продовжити дію ордеру до 2 років³⁵.

Варто підкреслити, що охоронний ордер (припис) передбачає низку суттєвих обмежень і зобов'язань для особи, яка вчинила домашнє насильство. Серед цих зобов'язань слід виокремити наступні: надання виняткового права володіння житлом особі, яка стала постраждалою від насильства в сім'ї; грошова підтримка (зобов'язує відповідача виплачувати грошове утримання неповнолітнім дітям, які перебувають на піклуванні у позивачки); відшкодування збитків (зобов'язує відповідача відшкодувати збитки, що були завдані насильством); заборона входу (якщо відповідач створює загрозу безпеці позивача чи дітей – йому забороняється входити і залишатися в оселі)³⁶.

Судовий охоронний ордер, згідно із положеннями Закону VAWA 1994 року (18 USC § 2265) підлягає виконанню по всій державі: незважаючи на те, що ордер видається судом у певному штаті, принцип «повної довіри» вимагає, щоб він виконувався у всіх інших штатах так, нібито його було видано на їх території.

Таким чином, наявність можливості отримання потерпілою особою надзвичайного та тимчасового охоронного ордеру до моменту розгляду справи в

---

³⁴ National archives. URL: <https://www.federalregister.gov/documents/2014/10/20/2014-24284/violence-against-women-act>

³⁵ Горбова Г. О., Галуцько В. Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї. К.: Інститут публічного права, 2016. С. 163.

³⁶ Бакаїм М.В. Досвід зарубіжних країн у подоланні насильства в сім'ї. *Європейські перспективи*. № 1, 2021. С. – 64.

суді є важливою гарантією безпеки від насильства в сім'ї та сприяє попередженню як адміністративних, так і кримінальних правопорушень.

У США діють понад 200 спеціалізованих судів, які займаються виключно справами про домашнє насильство. Окрім того, при Міністерстві юстиції США функціонує Відділ боротьби з насильством над жінками, що впроваджує спеціальну програму «Ініціатива суддівського наставництва». У межах цієї програми визначають кращих суддів, які можуть допомагати іншим розробляти власні програми. Як наставники, ці судді діляться своїми знаннями та досвідом, приймаючи в себе представників інших судів і встановлюючи зв'язки між судами з метою впровадження передових методів роботи, удосконалення порядку судочинства, переймання відповідних програм і покращення можливостей судової системи штату щодо ефективного реагування у справах щодо домашнього насильства³⁷.

У США організації, які надають допомогу жінкам, що постраждали від насильства, отримують державне (з казни штату) фінансування. Водночас надавачами відповідних послуг, як правило, є недержавні організації. Крім притулків, в рамках державної програми створено правничі центри, мета яких полягає в наданні юридичної допомоги. Перелік послуг цих установ включає юридичні консультації, зокрема телефонні; юридичний супровід у цивільних справах (розлучення); юридичний супровід у кримінальних справах (коли жертва насильства вчинила злочин проти кривдника і була заарештована), юридичну допомогу, якщо жертва вбила свого насильника з метою самозахисту.

Програми допомоги постраждалим відрізняються у штатах, хоча в 1994 році Національна Рада суддів ювенальних та сімейних судів опублікувала Модельний кодекс з питань домашнього та сімейного насильства³⁸. Кодекс являє собою збірку базових положень, які можуть бути адаптовані для застосування у кожному штаті. Основним положенням Кодексу стало визначення того, що «насильство в сім'ї є неправомірним діянням, яке має бути виправлене в кожному штаті держави. Головним є готовність громади визнати проблему, розв'язати її та попередити прояви домашнього насильства у майбутньому. Для цього необхідно створити належне законодавство». Модельний кодекс містить такі розділи: основні положення; кримінальні покарання та процесуальні дії; захисні ордери; попередження та розв'язання проблеми насильства. Кодекс визначає домашнє та сімейне насильство як злочин, який потребує активного та ретельного втручання; наголошує на необхідності забезпечення постраждалих та дітей, а також підкреслює виключну відповідальність кривдника; закріплює процедуру надання охоронних ордерів постраждалим; визначає способи та механізми координації зусиль щодо визначення факту насильства, втручання та попередження у разі його підтвердження.

У загальному вигляді система надання підтримки жертвам насильства у США полягає у створенні притулків та кризових центрів. Їх головна мета – це забезпечення потерпілих постійним місцем перебування, надання грошової,

---

³⁷ Там само.

³⁸ Стандарти надання соціальних послуг особам, які постраждали від насильства в сім'ї: міжнародний досвід та рекомендації для України. URL: https://gender.org.ua/images/lib/standarty_soc_poslug.pdf

юридичної допомоги та медичних послуг. Жінки можуть перебувати там допоки не знайдуть роботи або нового місця проживання.

Починаючи з 2009 року, відбувається об'єднання програм для постраждалих від домашнього та сексуального насильства. Програми допомоги постраждалим від домашнього насильства повинні мати чіткі письмові правила, що визначають: фінансовий менеджмент, в тому числі визначення потреб у фінансуванні; підбір волонтерів та персоналу; їх початкову підготовку, підвищення кваліфікації; кадрову політику згідно з трудовим законодавством на засадах недискримінації; посадові інструкції для співробітників і волонтерів; набір документів, які мають зберігатися щодо кожного співробітника та волонтера, та включати: резюме, дані перевірки з органів опіки та піклування, кримінальної поліції, соціального страхування тощо; особисту згоду на дотримання конфіденційності; план проходження перепідготовки.

Стандарти та перелік заходів щодо забезпечення роботи програми допомоги постраждалим передбачають: організацію системи безпеки шелтеру; підтримку здоров'я і гігієнічні процедури, в т.ч. запобігання поширенню інфекційних та соціально небезпечних хвороб; документування процесу надання послуг: підготовка та зберігання документів, порядок розкриття інформації резидентам та нерезидентам шелтеру, збір даних та зберігання звітів; права осіб, що перебувають в шелтері, та процедура подання ними скарг; процедури надання послуг особам, що не володіють англійською мовою, в т.ч. з вадами слуху; обов'язки осіб, що перебувають в шелтері (зокрема участь в громадських роботах з його утримання, фінансові зобов'язання тощо); порядок отримання та розподілу федеральних коштів (коштів штату, муніципалітету) та благодійних внесків; взаємодія з програмами корекції поведінки кривдників тощо.

Відповідні дії у випадку виявлення жорсткого поводження з дітьми включають: взаємодію з органами опіки, медичними закладами, правоохоронними органами; порядок надання швидкої медичної допомоги; порядок дій у випадку замаху на самогубство або підозри на доведення до самогубства; стандарти документування відмови від отримання постраждалими послуг; порядок і програми підготовки фахівців для роботи з постраждалими та їх ліцензування; порядок надання юридичних послуг та діяльності захисників постраждалих; надання послуг особам з обмеженими можливостями; надання послуг представникам ЛГБТ; взаємодія із судами та інформування суддів тощо.

Європейські держави.

Республіка Болгарія. Болгарія не ратифікувала Стамбульську конвенцію. Разом із тим, ця держава була першою у Південно-Східній Європі, яка запровадила процедуру захисного припису: відповідний закон прийнято у 2005 році.

Попри те, що у цій державі давно існує розгалужене законодавство у сфері захисту від домашнього насильства: Закон про захист від домашнього

насильства³⁹, Закон про охорону дитинства⁴⁰, Закон про соціальні послуги⁴¹, Кримінальний кодекс⁴², Закон про адміністративні правопорушення та покарання⁴³, разом із тим у суспільстві тривалий час панувала думка щодо недієвості і застарілості такого законодавства⁴⁴, що спонукало до законопроекування у цьому напрямі. І суттєві законодавчі зміни (насамперед, до Закону про захист від домашнього насильства) відбулися у серпні 2023 року (чинність з 01.01.2024 року). Зокрема передбачено створення Національної інформаційної системи про домашнє насильство, Національної ради з питань запобігання (превенції) та захисту від домашнього насильства; розширено коло осіб-заявників про домашнє насильство; деталізовано положення щодо захисту дітей.

Відповідно до пункту 1 статті 2 Закону про захист від домашнього насильства домашнє насильство – це будь-який акт фізичного, сексуального, психічного або економічного насильства, спроба такого насильства, примусове обмеження приватного життя, особистої свободи і особистих прав, вчинене відносно осіб, що перебувають родинних стосунках, у сімейних стосунках або фактичному співмешканні. За пунктом 2 цієї статті будь-яке домашнє насильство, вчинене у присутності дитини, вважається психологічним та емоційним насильством відносно дитини. Діяння може бути у формі дії чи бездіяльності.

Згідно Закону про охорону дитинства кожен громадянин зобов'язаний допомогти дитині припинити жорстоке поводження та отримати відповідну професійну підтримку, щоб розпочати процес відновлення від травми, спричиненої жорстоким поводженням (стаття 7).

Відповідно до частини другої статті 7 Закону про соціальні послуги кожна дитина має право на соціальні послуги з урахуванням її інтересів, віку, фізичного, здоров'я та психічного стану, рівня розвитку та індивідуальних потреб.

У разі домашнього насильства жертва має право звернутися до суду за захистом. За зверненням потерпілої особи державні та комунальні органи, медичні заклади та юридичні особи, які здійснюють заходи з профілактики та захисту від насильства в сім'ї, зобов'язані протягом 24 годин направити до відповідного місцевого суду клопотання про відкриття провадження щодо видачі охоронного (захисного) припису. У випадках, коли є дані про небезпеку для життя чи здоров'я потерпілої особи, вона також може подати запит до органів МВС про вжиття заходів. На вимогу постраждалої особи кожен лікар зобов'язаний видати документ, у якому він письмово засвідчує встановлені ним сліди насильства (стаття 4).

Заходи захисту від домашнього насильства (стаття 5):

---

³⁹ ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНОГО НАСИЛИЕ. 2005/2009. URL: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135501151>

⁴⁰ ЗАКОН ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО. 13.06.2000. URL: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2134925825>

⁴¹ ЗАКОН ЗА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ. 01.07.2020. URL: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2137191914>

⁴² НАКАЗАТЕЛЕН КОДЕКС. 01.05.1968. URL: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/1589654529>

⁴³ ЗАКОН ЗА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ НАРУШЕНИЯ И НАКАЗАНИЯ. 05.07.1999 г. URL: <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2126821377>

⁴⁴ The Epoch Times. URL: <https://www.epochtimes.com.ua/novosti-obshchestva/bolgariya-lazeyka-v-zakone-kotoraya-ubivaet-zhenshchin-150775>

- 1) зобов'язання кривдника утримуватися від вчинення домашнього насильства;
  - 2) виселення винного із спільного житла на строк, визначений судом;
  - 3) заборона винному наближатися до потерпілого, до місця проживання, роботи та місця для соціальних контактів і відпочинку потерпілої особи на умовах і на строк, визначені судом;
  - 4) заборона винному контактувати з постраждалою особою в будь-якій формі, у тому числі телефоном, електронною чи звичайною поштою та факсом, а також через будь-які інші засоби та системи зв'язку на умовах та на строк, визначені судом;
  - 5) тимчасове визначення місця проживання дитини з потерпілим батьком або з батьком, який не вчиняв насильства, згідно з умовами і на строк, визначених судом, якщо це не суперечить інтересам дитини;
  - 6) зобов'язання винуватця насильства відвідувати спеціалізовані програми для подолання агресії та роботи з гнівом;
  - 7) направлення постраждалих до спеціалізованих служб для програм захисту, допомоги та підтримки чи відновлення;
  - 8) направлення постраждалих дітей до спеціалізованих служб захисту, допомоги та підтримки дітей, жертв або свідків насильства.
- Заходи застосовуються на строк від трьох до 18 місяців.

У провадженні згідно з цим законом суд робить обов'язкову оцінку для застосування заходу, передбаченого пунктом 5, коли у потерпілого та винного є дитина. Суд може постановити як запобіжний захід режим особистісних відносин, визначених відповідно до Сімейного кодексу, між дитиною та батьком, який вчинив насильство в сім'ї, які здійснюються у захищеному середовищі, що забезпечується у спеціалізованій службі або надається постачальником соціальних послуг за поточною адресою чи місцем проживання дитини під наглядом психолога чи соціального працівника.

Контроль за захистом прав постраждалих від домашнього насильства покладається на Національну раду з питань запобігання та захисту від насильства в сім'ї, яка створюється при Раді Міністрів. До складу Національної ради входять представники як державних органів (міністерств, Верховного Суду, Агентства соціальної допомоги та ін.), так і громадських організацій (стаття 6а). Повноваження Національної ради визначені статтею 6б. Інформація щодо дітей акумулюється також у Державному агентстві з питань захисту дітей та соціальної допомоги. Окрім того, консультативно-координаційними функціями наділена Національна рада з питань захисту дитинства (стаття 18 Закону про охорону дитинства).

Національна рада з питань запобігання та захисту від насильства в сім'ї створює та підтримує Національну інформаційну систему запобігання та захисту від насильства в сім'ї, у якій зберігаються дані про випадки насильства в сім'ї на території країни або щодо болгарських громадян за кордоном, які звернулися за допомогою та підтримкою.

Національна інформаційна система містить дані про:

- 1) акти домашнього насильства;

- 2) потерпілих осіб, винуватців та стосунки між ними;
- 3) вид насильства – фізичне, психічне, сексуальне, економічне, обмеження прав та інші;
- 4) тривалість насильства;
- 5) збитки, завдані потерпілій особі;
- 6) історію насильства;
- 7) подані заяви про видачу охоронного припису, припису про негайний захист або клопотання прокурора згідно зі статтею 8, абз. 2;
- 8) вжиті заходи стосовно осіб, які постраждали від домашнього насильства;
- 9) юридичних осіб, які здійснюють діяльність з профілактики та захисту від насильства в сім'ї відповідно до цього Закону;
- 10) послуги, що використовуються відповідно до цього закону (стаття 6d).

До змін 2023 року Болгарія не мала єдиного електронного реєстру жертв домашнього насильства і винних осіб. Свої реєстри вели окремо Міністерство юстиції, МВС, Управління соціальної допомоги, громадські організації, що брали участь у відповідних проектах.

Держава удосконалює умови для реалізації програм із запобігання домашньому насильству та спеціалізованих служб із захисту, допомоги і підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та ризику. Рада Міністрів ухвалює трирічну національну програму попередження та захисту домашнього насильства до 31 березня відповідного року. На це в Державному бюджеті виокремлюються кошти. Прикладом такого удосконалення якраз і є створення єдиного національного реєстру.

Окрім того, в Болгарії змінами 2023 року утворено Національну інформаційну систему з питань запобігання та захисту від педофілії та Національний реєстр випадків педофілії (діє на підставі статті 43а Закону про охорону дитинства).

Порядок щодо застосування заходів захисту потерпілих від домашнього насильства (судове провадження) закріплений у Розділі II Закону про захист від домашнього насильства.

З 2006 року у Болгарії діє цілодобова Національна гаряча лінія для постраждалих від домашнього насильства, яка є безкоштовною і працює в межах надання відповідних соціальних послуг. Управління соціальної допомоги постійно проводить заходи щодо захисту дітей із груп ризику. Найбільшим фондом, що опікується питаннями захисту від насильства, є Асоціація «Анимус». Працюють кризові центри надання допомоги жінкам і дітям – жертвам домашнього насильства (у Софії – понад 30 таких центрів).

Щоб забезпечити захист дитини, яка перебуває в групі ризику, або жертви насильства чи експлуатації, Управління соціальної допомоги створює мультидисциплінарну групу, члени якої працюють разом до моменту закриття справи та розробляють план дій щодо захисту дитини чи запобігання насильству (стаття 36г Закону про охорону дитинства). Протягом 24 годин після отримання повідомлення про дитину, яка перебуває в групі ризику або жертву насильства чи експлуатації, соціальний працівник, призначений директором Управління

соціальної допомоги, оцінює повідомлення. При підтвердженні інформації соціальний працівник повідомляє членів групи усно по телефону, в тому числі мобільному, та письмово поштою, електронною поштою або факсом, призначаючи дату і час збору групи. Керівник групи – соціальний працівник, призначений директором Управління соціальної допомоги. До складу групи обов'язково входять представники регіонального управління МВС, районної прокуратури та муніципалітету. Також до складу групи можуть входити: представник обласної санітарної інспекції, особистий лікар дитини або представник лікарні, представник управління освіти та школи, дитячого садка чи іншого навчального закладу. Також до участі запрошуються представники суб'єкта надання соціальної послуги, що фінансується з державного бюджету, якою користується дитина. Координація діяльності мультидисциплінарної групи підтримується мером муніципалітету.

Захист дитини в групі ризику або жертви насильства чи експлуатації здійснюється після розслідування справи мультидисциплінарною групою відповідно до узгодженого плану дій, який повинен містити медичні, соціальні та освітні послуги для запобігання насильству або для відновлення дитини.

У разі вчинення насильства одним із батьків, особою, якій довірено піклування про дитину, або особою, якій довірено дитину, дитині-жертві може бути надано захист із помещенням поза межі сім'ї в соціальну установу. служби для дітей, жертв насильства або жертв торгівлі людьми. Ухвалою суду визначено заходи щодо позбавлення батьківських прав та направлення батьків до соціальних служб для підвищення батьківської дієздатності за поданням Управління соціальної допомоги. У разі вчинення насильства одним із батьків, особою, якій довірено опіку над дитиною, або особою, якій довірено дитину, Управління соціальної допомоги може звернутися до суду чи прокуратури для вжиття заходів щодо кривдника відповідно до Закону про захист від домашнього насильства. У разі отримання інформації про вчинений злочин Управління соціальної допомоги надсилає інформацію до місцевої прокуратури для вжиття до винної особи заходів, передбачених Кримінальним кодексом. У разі вчинення насильства над дитиною або експлуатації дитини особою, якій на підставі рішення суду, трудового чи іншого договору довірена дитина для піклування, захисту, лікування чи навчання, прокуратура, передаючи справу до суду, негайно повідомити Управління соціальної допомоги за місцем проживання дитини та відповідного роботодавця для негайного відокремлення цієї особи від дитини чи дітей (стаття 36d Закону про охорону дитинства).

Окрім заходів, що застосовуються до кривдника, передбачених Законом про захист від домашнього насильства, до винуватої особи може застосовуватися кримінальна відповідальність. Кримінальний кодекс цієї держави містить низку положень, які передбачають доволі суворі санкції за злочини, вчинені у контексті домашнього насильства. Стаття 116, пп. 1, п. 6а КК встановлює відповідальність у виді позбавлення волі на строк від п'ятнадцяти до двадцяти років, довічне позбавлення волі або довічне позбавлення волі без права дострокового звільнення за вбивство, вчинене в умовах домашнього насильства. За заподіяння тілесних ушкоджень в умовах домашнього насильства передбачено покарання

від трьох до п'ятнадцяти років у разі заподіяння тяжких тілесних ушкоджень; від двох до десяти років у разі заподіяння середньої тяжкості тілесних ушкоджень; до трьох років у разі заподіяння легких тілесних ушкоджень з розладом здоров'я та до одного року або іспитового строку у разі заподіяння легких тілесних ушкоджень без розладу здоров'я (стаття 131, частина 1, п. 5а КК).

За викрадення людини, якщо воно вчинене в умовах домашнього насильства, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від семи до п'ятнадцяти років (стаття 142, частина 2, п. 5а КК). Більш суворі покарання встановлені також за незаконне позбавлення волі, вчинене в умовах домашнього насильства, погрозу вбивством, систематичне стеження, а також за створення обґрунтованого страху (стаття 142а, частина 4; стаття 144, частина 3; стаття 144а, частина 3; стаття 144, частина 3 КК).

Особливістю болгарського законодавчого підходу є те, що у статті 14 Закону «Про адміністративні правопорушення та покарання» передбачено громадський осуд, який полягає в публічному осуді порушника перед трудовим колективом чи організацією, співробітником яких він є.

Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії (далі – Велика Британія). Велика Британія має цікавий досвід щодо запобігання та протидії домашньому насильству. У цій державі актуальною є практика взаємодії поліції з громадою у подоланні проблеми домашнього насильства, що унормована у 2014 році так званім британським законом «Клер» (Clare's Law – закон названо на честь Клер Вуд – жінки, що загинула від рук свого співмешканця. На момент їхнього знайомства чоловіка вже неодноразово звинувачували в насильстві щодо жінок). Так, людина може звернутися в поліцію, щоб перевірити чи має новий або існуючий партнер «насильницьке минуле». Поліція зобов'язана провести за такими запитами спеціальну перевірку та поінформувати заявника. Така практика була запозичена іншими країнами (Австралія, Канада). Разом із тим, цей документ скоріше є інструкцією для поліції – Схемою розкриття домашнього насильства (DVDS), а не законом у класичному розумінні.

У Великій Британії у 2004 році ухвалено Закон про домашнє насильство, злочинність і жертви⁴⁵ та 2011 році програмний документ «Заклик до припинення насильства щодо жінок і дівчат». Є загальний законодавчий акт – про захист від насильства⁴⁶ (не лише домашнього) і спеціальний щодо дітей – Закон про дитину⁴⁷ 1989 року. Крім того, Закон про злочинність і безпеку⁴⁸ 2010 року створив два нові правові інструменти – повідомлення про захист від насильства в сім'ї (DVPN) і припис про захист від насильства в сім'ї (DVPO) – призначені для захисту потенційних жертв від насильства.

У 2021 році Велика Британія оновила законодавство у сфері захисту від домашнього насильства і інструкції щодо запобігання і розслідування (Закон

⁴⁵ Domestic Violence, Crime and Victims Act 2004. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/28/contents/enacted>

⁴⁶ The Protection from Harassment Act 1996. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/40/contents>

⁴⁷ The Children Act 1989. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/contents>

⁴⁸ Crime and Security Act 2010. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/17/contents>

DA)⁴⁹. Згідно з нововведеннями діти (особи до 18 років), які постраждали від домашнього насильства, автоматично вважатимуться жертвами незалежно від присутності під час інцидентів насильства. Молоді люди отримуватимуть автоматичний доступ до такої підтримки, як психічне здоров'я та служби захисту. Закон DA запровадив законодавче визначення домашнього насильства, а побутовий характер правопорушення визначив обтяжуючим фактором через зловживання довірою. Важливо те, що у цьому законі відсутня вимога щодо спільного проживання жертви і кривдника (це питання досить часто дискутується у різних державах).

У Великій Британії розповсюджений інструмент обмежувального/заборонного припису. Він носить назву «non-molestation order» і гарантується законом про сімейне право (Family Law Act⁵⁰). Цей припис стосується особистої безпеки, безпеки дітей, життя та здоров'я жертви. Механізмом подібного характеру виступає occupation order, який обмежує кривдника у праві проживати у спільному будинку, заходити на прибудинкову територію. Нові зміни до законодавства дозволяють притягнути особу, яка порушила обмежувальний припис, до кримінальної відповідальності. Для того, щоб заявити про необхідність обмежувального припису, постраждала особа може заповнити коротку форму, що міститься на спеціальному сайті⁵¹. Це дозволяє подати заявку на припис у будь-який час і отримати його у порядку пришвидшеного судочинства. Слід зауважити, що цей сервіс дозволяє і третій особі подати заявку на отримання припису жертвою.

Специфіка механізму обмежувального припису в Британії полягає також у тому, що він може бути використаний як доказ у подальшому судовому процесі, наприклад, щодо вирішення питання опіки над дітьми при розлученні. Навіть той факт, що постраждала особа ніколи не заявляла про насильство до поліції прямо, але отримала обмежувальний припис, слугуватиме надалі серйозним доказом у суді⁵².

Для дітей у Великій Британії створено гарячу лінію Childline, на яку можна дзвонити цілодобово і безкоштовно або зв'язатися онлайн. Childline надає інформацію та поради для дітей і молоді щодо насильства в сім'ї, зокрема чому це відбувається та що вони можуть зробити.

Соціальна робота з дітьми і сім'ями у Великій Британії, крім тих загальноприйнятих принципів, які застосовуються у соціальній роботі (дотримання прав людини, доступність, клієнтоцентризм, конфіденційність, адресність, профілактична спрямованість, діяльнісний підхід тощо), опирається ще на ряд принципів:

- недопустимість тиску у соціальній роботі з дітьми та сім'єю;
- партнерські відносини з усіма членами сім'ї;
- орієнтація на здібності та потенціал людини;

⁴⁹ Domestic Abuse Act 2021. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2021/17/section/1/enacted>

⁵⁰ Family Law Act. 1996. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/27/contents>

⁵¹ National Centre for Domestic Violence. URL: <https://www.ncdv.org.uk/>

⁵² Желдак Я. Т., Попович М. Є. Еволюція механізму обмежувального припису як засобу захисту жертв домашнього насильства у зарубіжних країнах. DOI 10.18524/2304-1587.2019.2(35).185909. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/wps_download/4.pdf

- врахування думки дітей;
- співпраця з іншими агентствами;
- зняття напруги між опікою і контролем.

Також у Великій Британії функціонує: Національна служба допомоги жертвам домашнього насильства (National Domestic Abuse Helpline) з безкоштовним телефонним номером, де кваліфіковані консультанти пропонують конфіденційну підтримку та консультації з усіх питань, пов'язаних з домашнім насильством, та завжди готові надати інформацію про права постраждалих та поради щодо того, як захистити себе від кривдника; національна благодійна організація, що надає підтримку, включно з притулком та консультаціями жінкам і дітям, які стали потерпілими від домашнього насильства – Жіноча допомога «Women`s Aid»; телефонна лінія, де пропонуються поради та підтримка чоловікам, що стали жертвами домашнього насильства – Men`s advice line; конфіденційна лінія допомоги особам, які чинять домашнє насильство – Respect.

На відповідальність за насильство в сім'ї вказано у Законі DA і це регламентовано Кримінальним кодексом⁵³. Окремих злочинів, що охоплюються назвою «домашнє насильство» у кримінальному законодавстві Великої Британії, не виділено. Це можуть бути різні склади злочинів, утворені в результаті здійснення такого насильства (сексуального, фізичного, психологічного характеру), із різними санкціями – від штрафів до довічного позбавлення волі. Повідомити про факти домашнього насильства жертва може протягом двох років.

Естонська Республіка (далі – Естонія). З моменту ратифікації Стамбульської конвенції у 2017 році в Естонії триває процес удосконалення підстав законодавчого забезпечення реалізації її положень щодо запровадження механізму протидії насильству в сім'ї.

Попри відсутність спеціального закону щодо запобігання домашньому насильству основні принципи забезпечення прав жертв домашнього насильства, зокрема дітей, регламентовані низкою нормативно-правових актів, а саме: Законом про підтримку жертв насильства⁵⁴, Законом про охорону дитинства⁵⁵; Кримінальним кодексом⁵⁶, Кримінальним процесуальним кодексом Естонії⁵⁷.

Відповідно до Закону про охорону дитинства захист дитинства означає сукупність заходів, підтримки, послуг та іншої допомоги для забезпечення прав і добробуту дітей та організовується Урядом Естонії, Радою профілактики, Міністерством соціальних справ, Департаментом соціального страхування та місцевими органами влади (§10, §11).

Відповідно до § 24 зазначеного вище закону жорстоким поведженням з дітьми є нехтування дитиною, психічне, емоційне, фізичне та сексуальне насильство над дитиною, включаючи приниження, залякування та фізичне покарання дитини, а також покарання дитини будь-яким іншим способом, який

⁵³ The Criminal Justice Act 2003. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents>

⁵⁴ Victim Support Act. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/513052020004/consolide>

⁵⁵ Child Protection Act. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/516112022003/consolide>

⁵⁶ Penal Code. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530092022005/consolide>

⁵⁷ Code of Criminal Procedure. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/527122021006/consolide>

загрожує її розумовому, емоційному чи фізичному здоров'ю. Проте, якщо поведінка дитини становить пряму та безпосередню загрозу життю чи здоров'ю дитини або життю чи здоров'ю інших людей і цій загрозі неможливо запобігти, у тому числі шляхом розмови, переконання чи словесного заспокоєння, у зв'язку з чим особа, яка виховує дитину, особа, яка працює з дитиною, та посадова особа з питань захисту прав дитини повинні застосовувати фізичну силу в обсязі, який не завдає фізичної, психічної чи емоційної шкоди дитині і найменше порушує права і свободи дитини – не вважається випадком жорстокого поводження.

Нагляд за дотриманням вимог Закону про охорону дитинства здійснюють Департамент соціального страхування, Управління у справах захисту прав споживачів і технічного регулювання та органи місцевого самоврядування. З 01 січня 2023 року в Естонії розширено повноваження органів місцевого самоврядування щодо виявлення дітей, які потребують допомоги в частині дозволу на обробку персональних даних дитини.

Якщо дитина зазнала сексуального насильства або у разі підозри на це Управління соціального страхування: 1) забезпечує сприятливе для дитини середовище для вжиття заходів щодо захисту дитини та провадження щодо правопорушень та надання послуг, що підтримують дитину, реабілітація дитини; 2) заслуховує дитину, у разі необхідності, для з'ясування факту жорстокого поводження та веде відеозапис слухання для використання його як доказу у провадженні про правопорушення; 3) оцінює потребу в допомозі, що виникла внаслідок жорстокого поводження з дитиною або пов'язана з жорстокою поведінкою, а також ризики, пов'язані з жорстокою поведінкою дитини, із залученням, у разі необхідності, відповідного спеціаліста; 4) супроводжувати та консультувати дитину та близьких їй осіб; 5) контролює виконання застосованих заходів допомоги дитині (§ 29-1).

Держава удосконалює умови для реалізації програм із запобігання домашньому насильству та спеціалізованих служб із захисту, допомоги і підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та ризику.

Так Угодою про запобігання насильству на 2021-2025 роки⁵⁸, яку координує Міністерство юстиції Естонії, визначено 14 напрямів дій щодо запобігання насильству, які включають сфери діяльності та заходи на різних рівнях профілактики. До таких сфер відносяться: 1) положення та норми, що засуджують насильство, обізнаність про насильство; 2) запобігання насильству в навчальних закладах, молодіжній роботі та освіті за інтересами; 3) підтримка дітей та молоді з проблемами насильства; 4) запобігання та протидія домашньому насильству; 5) виявлення та попередження насильства над людьми похилого віку; 6) запобігання насильству в цифровому світі; 7) запобігання торгівлі людьми; 8) запобігання сексуальному насильству; 9) обізнаність фахівців щодо насильства та навички втручання; 10) процедура, дружба до потерпілих; 11) кращий захист та підтримка жертв насильства; 12) підтримка неприйняття насильства; 13) посилення ролі медичних та соціальних працівників у запобіганні насильству; 14) вивчення впливу політики запобігання насильству.

⁵⁸ Vägivalla ennetamise kokkulepe aastateks 2021-2025. URL: <https://eelroud.valitsus.ee/main/mount/docList/351e54e2-b998-4621-ae81-7940a839a3ce#sUOlla2a>

Для підтримки жінок та їхніх дітей, які зазнали психологічного, фізичного, економічного чи сексуального насильства, у кожному повіті Естонії відкриті центри підтримки жінок, які пропонують психологічну підтримку жертвам насильства, обмінюються інформацією про можливості отримання допомоги по всій Естонії, надають адміністративні інструкції під час спілкування з державними органами, місцевою владою та іншими установами, що надають необхідні послуги, а також консультують щодо відповідного законодавства.

У разі потреби центри підтримки пропонують безпечний притулок після інциденту насильства або у разі загрози насильства, можливість заспокоїтися, відпочити, а також тимчасово пожити, психологічне консультування чи психотерапію, юридичну допомогу. Також функціонують окремі гарячі лінії (безкоштовно) для звернень у випадку домашнього насильства: жіноча лінія (для жінок, які зазнали фізичного, психічного, економічного та/або сексуального насильства); допомога дітям⁵⁹.

Організаційні та правові основи державної допомоги потерпілим від домашнього насильства задекларовані Законом про підтримку жертв насильства, відповідно до положень якого жертвою насильства в сім'ї є особа, яка зазнала актів фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства в сім'ї, чи спільному житті або з боку колишнього чи теперішнього подружжя, чи партнера, незалежно від того чи злочинець акту насильства проживає або проживав у тому самому місці проживання, що й жертва.

Основна послуга допомоги постраждалим включає: 1) інформування жертви про можливі послуги та заходи захисту; 2) консультування потерпілого та надання йому психосоціальної допомоги; 3) оцінка потреби потерпілого у допомозі та надання відповідних послуг з допомоги потерпілому; 4) сприяння потерпілому у спілкуванні з органами державної влади та місцевого самоврядування та відповідними фізичними та юридичними особами. Також жертва насильницького злочину, вчиненого на території Естонії, має право на отримання компенсаційних виплат.

Відповідно до Кримінального кодексу Естонії вчинення насильства в сім'ї не є ознакою окремого складу злочину, а карається на основі загальних положень про відповідальність за насильницькі діяння, передбачені, зокрема § 113-121 (убивство, тілесні ушкодження), § 143 (примушування особи до статевого акту чи іншої дії статевого характеру), § 263 (грубе порушення громадського порядку із застосуванням насильства). Санкції названих норм про відповідальність за різні форми насильства проти особи передбачають покарання у виді позбавлення волі на строки від одного до двадцяти років або довічне позбавлення волі.

Вчинення злочину щодо особи, яка перебуває з ним у службових чи матеріальних відносинах, а також щодо колишнього або теперішнього члена сім'ї кривдника, проти особи, яка проживає разом із правопорушником, або особи, яка іншим чином перебуває у родинних стосунках із правопорушником є обставиною, що обтяжує покарання (п. 4 §58). Присутність неповнолітнього при вчиненні домашнього насильства не має кримінально-правового впливу на кваліфікацію діяння. Правоохоронні органи та суди не мають особливих

⁵⁹ EESTI NAISTE VARJUPAIKADE LIIT. URL: <https://www.naisteliin.ee>

повноважень чи прав, що відрізняються від загальних повноважень і прав щодо реагування на акти насильства та пов'язані з ними провадження.

Королівство Іспанія (далі – Іспанія) ратифікувала Стамбульську конвенцію 10 квітня 2014 року, а 01 серпня 2014 року цей міжнародно-правовий договір став важливою складовою частиною іспанського національного законодавства⁶⁰.

Іспанія стала першою державою Європи, яка запровадила нормативне врегулювання питань протидії гендерному насильству проти жінок, схваливши органічний Закон «Про захист від гендерного насильства», прийнятий у 2004 році⁶¹. Метою цього законодавчого акта визначено системну боротьбу та протидію будь-яким проявам гендерного насильства, що являє собою прояв дискримінації, коли існує нерівність та наявність владних відносин чоловіків над жінками, у тому числі й щодо колишнього подружжя, або щодо тих осіб, хто перебував або був пов'язаний сексуальними або інтимними стосунками, навіть без факту спільного проживання.

З цією метою до гендерного насильства у Законі віднесено будь-які акти фізичного та психологічного насильства, включно з зазіханнями та посяганнями на сексуальну свободу жінки, погрозами, примусом або свавільним позбавленням волі (пункт 2 статті 1). Згідно із пунктом 4 цієї статті до категорії гендерного насильства належить також насильство, яке влаштовується з метою заподіяння шкоди жінкам, або вчиняється особами щодо їх неповнолітніх дітей чи близьких родичів.

Тобто в іспанському законодавстві гендерне насильство розглядається комплексно та міждисциплінарно. Законодавчо визначено попереджувальні, освітні, соціальні, превентивні та судові заходи щодо запобігання гендерному насильству стосовно жінок та дітей. Передбачено чимало аспектів, зокрема питання компенсаційного характеру, соціальної підтримки, захисту трудових прав постраждалих, алгоритми та координації дій між органами виконавчої влади, судами та поліцією, спрямованих на ефективний захист жертв гендерного насильства тощо. Зокрема визначено права жінок, потерпілих від гендерного насильства: право на повну інформацію; право на всебічний соціальний захист (в т.ч., у вигляді виплат з боку держави та/або роботодавця), право на юридичну допомогу тощо.

Серед нововведень закону – гарантія рівних прав для всіх постраждалих (у тому числі економічні права незалежно від віку жертв), створення спеціального фонду для виплати аліментів та допомоги дітям у випадку розлучення або позбавлення батьківських прав, визначення заходів із попередження подальшого насильства. Цей закон встановлює всеохоплюючу систему інституційного захисту, у якій Урядова делегація протидії насильству (стаття 29) спільно з

---

⁶⁰ Instrumento de ratificación del Convenio del Consejo de Europa sobre prevención y lucha contra la violencia contra la mujer y la violencia doméstica, hecho en Estambul el 11 de mayo de 2011. URL: [https://www.boe.es/eli/es/ai/2011/05/11/\(1\)](https://www.boe.es/eli/es/ai/2011/05/11/(1))

⁶¹ Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género. URL.: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2004-21760>

Державною обсерваторією насильства щодо жінок (стаття 30) сприяють формуванню пріоритетів та засад державної політики, спрямованої на надання захисту жертвам насильства – жінкам та дітям.

У разі гендерного або домашнього насильства жертва має право звернутися до суду за гарантованим захистом. Система спеціальних судів з питань насильства проти жінок діє в Іспанії з 2005 року. Суди розглядають усі питання, пов'язані з насильством щодо жінок, починаючи із захисних приписів та питань опіки над дітьми, і закінчуючи винесенням вироків кривдникам і питаннями реабілітації постраждалих. Законом передбачено запровадження захисту від фізичних та психологічних нападів для постраждалих (навіть якщо дії кривдника не охоплюються кримінальним кодексом) у випадку, коли кривдник є чоловіком, колишнім чоловіком, партнером, колишнім партнером або будь-якою іншою особою, яка перебувала з постраждалою у аналогічних стосунках, або щодо якої постраждала є особливо вразливою, або з якою постраждала жила разом на момент вчинення акту насильства.

Закон встановлює комплексні заходи захисту метою яких є попередження, запобігання, покарання та викорінення такого явища та надання допомоги жінкам, неповнолітнім дітям, над якими встановлено їх опіку чи опіку та піклування, які постраждали від такого насильства. Заходи захисту від гендерного насильства передбачають:

- 1) зобов'язання кривдника утримуватися від вчинення актів насильства;
- 2) виселення винного із спільного житла на строк, визначений судом;
- 3) заборона винному наблизитися до потерпілого, до місця проживання, роботи та місця для соціальних контактів і відпочинку потерпілої особи на умовах і на строк, визначені судом; зобов'язання носити електронний браслет;
- 4) заборона винній особі мати будь-які контакти з постраждалою особою в будь-якій формі, включно з електронною чи звичайною поштовою кореспонденцією, а також через будь-які інші засоби та системи комунікацій на умовах та на строк, визначені судом;
- 5) зобов'язання винуватця насильства відвідувати спеціалізовані програми для подолання агресії та соціалізації;
- б) направлення постраждалих дітей (підлітків) до спеціалізованих закладів реабілітації.

У 2022 році набув чинності органічний Закон «Про гарантії сексуальної свободи»⁶², положення якого мають на меті запровадження організаційно-правового механізму захисту від сексуального насильства як одного із найпоширеніших і прихованих порушень прав людини в іспанському суспільстві, яке зачіпає жінок і дівчат, а також дітей, гарантування та всебічний захист права на сексуальну свободу та викорінення будь-якого сексуального насильства. Стаття 1 Закону встановлює, що сексуальним насильством вважаються дії сексуального характеру, які здійснюються без згоди або обумовлюють вільний розвиток сексуального життя в будь-якій публічній чи приватній сфері, що включає сексуальні домагання або примушення особи до

⁶²Ley Orgánica 10/2022, de 6 de septiembre, de garantía integral de la libertad sexual. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-14630>

заняття проституцією, особливо щодо неповнолітніх. Нормативно визначено, що сексуальне насильство порушує основоположне право на свободу, фізичну та моральну цілісність, рівність та гідність особи, а у випадку сексуального феміциду – право на фізичне та біологічне життя.

Стаття 9 вказаного Закону встановлює напрямки та заходи профілактики різних форм сексуального насильства. Так з метою запобігання сексуальному насильству як у державній, так і в приватній сферах державні адміністрації та муніципалітети в межах своїх відповідних повноважень сприятимуть проведенню: інформаційних кампаній, спрямованих на боротьбу з гендерними стереотипами (загальних, орієнтованих на ту чи іншу аудиторію чоловіків, жінок, дітей); просвітницьких, роз'яснювальних кампаній, які підкреслюють важливість сприяння та допомоги постраждалим від домашнього насильства. Вказані інформаційні кампанії мають проводитися таким чином, щоб вони були доступними та сприйнятими для усіх верств населення. З цією метою вони поширюються в державних ЗМІ, освітніх, соціальних, медичних, культурних і спортивних закладах й установах.

Стаття 34 Закону «Про гарантії сексуальної свободи» регламентує, що жертви сексуального насильства мають право отримати повну інформацію та консультації, що відповідають їхній особистій ситуації, через служби, організації чи офіси, надані державними адміністраціями та муніципалітетами. Зазначена інформація стосується їхнього захисту та безпеки, а також прав і допомоги, служб підтримки та послуг комплексного відновлення ментального та фізичного здоров'я. З цією метою компетентні державні адміністрації та муніципалітети фінансують спеціалізовані інформаційні компанії та надають консультативні послуги, які вони вважають необхідними задля максимального забезпечення реалізації цього права постраждалими особами.

В Іспанії функціонує Центральний реєстр осіб, які постраждали від домашнього насильства, в якому обліковуються покарання та заходи безпеки, призначені у вироках за злочини, пов'язані із домашнім насильством; запобіжні заходи та захисні приписи. Так само реєструються порушення будь-якого призначеного покарання, заходу чи порядку захисту. Ведення цього реєстру та його обслуговування здійснює Міністерство юстиції Іспанії⁶³. Станом на 01 березня 2024 року до такого реєстру внесено 9 639,422 осіб⁶⁴. Водночас загальні повноваження у сфері запобігання домашньому та гендерному насильству здійснює Міністерство з питань рівності Іспанії. Окрім того, жертви будь-якого злочину можуть звернутися до Офісу допомоги потерпілим через спеціальний вебсайт⁶⁵, на якому розміщено адреси та контактні телефони цих офісів по всій території Іспанії.

---

⁶³Registro Central para la Protección de las Víctimas de Violencia Doméstica. URL: <https://www.mjusticia.gob.es/eu/ciudadania/registros/administrativos-apoyo-admon/concepto-naturaleza/registro-central-para>

⁶⁴Registro Único de Víctimas (RUV). URL: www.unidadvictimas.gov.co

⁶⁵Oficinas de Asistencia a las Víctimas del Delito. URL: <https://www.mjusticia.gob.es/BUSCADIR/ServletControlador?apartado=buscadorPorProvinciasForm&tipo=ATV&lang=es>

З 2014 року в Іспанії функціонує цілодобова Національна гаряча лінія з питань домашнього насильства за номером «016», яка є безкоштовною і працює в межах надання відповідних соціальних послуг⁶⁶. Також жінки можуть завантажити на свій мобільний телефон додаток «APP ALERTCOPS», який у небезпечній ситуації може надіслати поліції сповіщення щодо їхнього місцезнаходження.

В Іспанії також створено та діє спеціальне управління поліції у сфері гендерного захисту жінок та сімей, яке проводить профілактичні та запобіжні заходи з метою попередження та розслідування правопорушень, пов'язаних з гендерним та домашнім насильством, сексуальними домаганнями тощо⁶⁷.

Підрозділи поліції Іспанії, які спеціалізуються на запобіганні та розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерним та домашнім насильством, сексуальними домаганнями, проводять розслідування, забезпечують виконання охоронних наказів та приписів, реєструють заяви про захист, обліковують жертв насильства, забезпечуючи комплексний пакет захисту, надають допомогу у питаннях координації з іншими залученими установами та організаціями. В поліції також існує «гаряча лінія», за якою можна звернутися до будь-якого відділку в режимі 24/7. Таким чином, комплексні поліцейські заходи поєднують профілактику, розслідування, захист і догляд за потерпілими особами – жінками та дітьми. Офіцери поліції зобов'язані інформувати жінок про задокументовані події та кримінальні історії жорстокого поводження за участю їхніх партнерів, у тому числі й колишніх.

Контроль та супроводження захисту прав постраждалих від гендерного та домашнього насильства покладається на Державну обсерваторію насильства щодо жінок⁶⁸ та Урядову делегацію протидії насильству⁶⁹. Державна обсерваторія з питань насильства щодо жінок є міжміністерським колегіальним органом, який відповідає за консультації, оцінку, інституційну співпрацю, підготовку звітів і досліджень, а також пропозиції щодо дій про гендерне та домашнє насильство. Загальне керівництво ними здійснює Державний секретар з питань рівності та протидії гендерному насильству. До складу цих структур входять представники як державних органів (Міністерства з питань рівності, державних соціальних служб), так і громадських організацій. В Іспанії функціонують понад 20 подібних організацій⁷⁰, зокрема: Федерація прогресивних жінок, Жіночий фонд, Національна конфедерація рівності жінок, Іспанський червоний хрест, Асоціація Клари Кампоамор тощо, які опікуються захистом потерпілих, надають їм методичну та соціальну допомогу на підставі об'єднання зусиль та багаторічного набутого досвіду професійних експертів, психологів, соціальних працівників, лікарів, соціологів та адвокатів.

---

⁶⁶ National Domestic Violence Hotline. URL.: <https://espanol.thehotline.org>

⁶⁷ Unidad de Atención a la Familia y Mujer. URL.: https://www.policia.es/es/colabora_ufam.php

⁶⁸ Observatorio Estatal de Violencia sobre la Mujer. URL.: <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/instituciones/observatorioEstatal/home.htm>

⁶⁹ Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género. URL.: <https://www.igualdad.gob.es/ministerio/violencia-genero>

⁷⁰ Asociaciones - Delegación del Gobierno contra la Violencia <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/Asociaciones/home.htm>

З метою захисту від гендерного насильства Міністерством з питань рівності Іспанії у 2021 році розроблено на шестирічний період комплексний план «Іспанія захищає вас» задля технологічного оснащення та вдосконалення надання комплексних послуг на державному рівні у догляді за жертвами усіх форм насильства із загальним фінансуванням 153,4 мільйона євро⁷¹. План «Іспанія захищає вас» передбачає створення механізмів надання цілодобових послуг комплексного нагляду та підтримки жертв гендерного або сексуального насильства із впровадженням таких етапів: 1) оцифрування та розширення телефонної та телематичної служби підтримки жертв усіх форм насильства; 2) модернізація та розширення засобів догляду та захисту для жертв усіх форм насильства щодо жінок; 3) створення цілодобової комплексної методичної, психологічної та соціальної допомоги жертвам гендерного та сексуального насильства.

Ефективність роботи з особами-порушниками, які вчиняють насильство в сім'ї, залежить від того, наскільки результативно та злагоджено співпрацюють між собою поліція, суди, служби пробації, соціальні служби підтримки жінок і дітей, інші громадські структури. Важливим є і координоване громадське реагування, співпраця з місцевими громадськими організаціями тощо. В Іспанії існує понад 70 програм роботи з кривдниками, причому понад 40 з них розраховані на осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі за вчинення актів домашнього або гендерного насильства, сексуального домагання.

Окрім превентивних заходів, які застосовуються до кривдника, передбачених Законом «Про захист від гендерного насильства», до винуватої особи може застосовуватися і кримінальна відповідальність. Покарання за злочини, вчинені у контексті гендерного (домашнього) насильства, передбачені санкціями статті 173 Кримінального кодексу Іспанії (далі – КК Іспанії)⁷². Зокрема приниження честі, гідності, що супроводжується завданням моральної шкоди особі, карається позбавленням волі на строк від шести місяців до двох років. Будь-яка особа, яка систематично застосовує фізичне чи психічне насильство до свого партнера (навіть без спільного проживання), дітей, або до інших членів сім'ї, споріднених родичів, підопічних осіб, карається позбавленням волі від шести місяців до трьох років, позбавленням права володіти та носити зброю від трьох до п'яти років і, у відповідних випадках, позбавленням права здійснювати батьківські повноваження, опіку, піклування на строк від одного до п'яти років.

Згідно із офіційною статистикою у 2022 році жертвами партнерського насильства в Іспанії стало 49 жінок, з яких майже половина попередньо скаржилися на домагання з боку чоловіків⁷³. Жертвам домашнього насильства на державному рівні надаються безоплатні послуги, у тому числі житло, психологічну допомогу, юридичне консультування, правову допомогу у юрисдикційних провадженнях.

---

⁷¹ Plan España te protege contra la violencia machista. URL: <https://www.igualdad.gob.es/plan-de-recuperacion/plan-espana-te-protege-contra-violencia-machista/>

⁷² Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444&p=20230428&tn=1#a173>

⁷³ El presupuesto de Igualdad para 2023 aumenta un 9%, alcanzado la cifra histórica de 573 millones. URL: <https://www.igualdad.gob.es/comunicacion/notasprensa/presupuesto-igualdad-2023-aumenta-9-573-millones>

Відповідно до даних Європейського інституту гендерної нерівності Іспанія є однією з небагатьох країн ЄС, які вважають насильство чоловіків над жінками наслідком гендерної нерівності та сексуального домагання й ретельно відстежують факти вбивства жінок і дітей чоловіками на цьому ґрунті⁷⁴.

Королівство Нідерландів (далі – Нідерланди). 18 листопада 2015 року Нідерланди ратифікували Стамбульську конвенцію, яка набула чинності 01 березня 2016 року⁷⁵. 01 квітня 2017 року ратифікована Європейська директива 2012/29/ЄС «Про запровадження мінімальних стандартів щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинців»⁷⁶, яка згодом була трансформована у відповідний закон Нідерландів⁷⁷, відповідно до положень якого право на інформацію; на відшкодування збитків; на підтримку від організацій сприяння постраждалим; на участь у кримінальному провадженні – є мінімальними правами жертв кримінальних правопорушень у всіх державах ЄС.

Основним законодавчим актом у сфері протидії домашнього насильства є Закон Нідерландів «Про соціальну підтримку»⁷⁸ (WMO) 2015 року, стаття 1.1. якого визначає домашнє насильство як фізичне, психічне чи сексуальне насильство або погрози його вчинення з боку одного з членів сім'ї (партнера, подружжя, колишнього подружжя, неофіційного опікуна). У контексті домашнього насильства законодавчо деталізовано поняття *жорстокого поводження з дитиною, що являє собою* будь-яку форму загрозливої або насильницької взаємодії фізичного, психологічного чи сексуального характеру щодо неповнолітнього, яка активно чи пасивно нав'язується батьками чи іншими особами (опікунами, піклувальниками) та заподіює або існує реальна загроза заподіяння неповнолітньому фізичної чи психологічної шкоди (фізичне насильство, нехтування, психологічне, сексуальне насильство тощо).

Відповідальність за якість виконання завдань, пов'язаних із захистом жертв домашнього насильства та організацією їм допомоги, у тому числі фінансову та соціальну підтримку покладено на муніципалітети. Так муніципалітет зобов'язаний розслідувати будь-яку ситуацію щодо мешканців, які звертаються із запитом про надання підтримки, організовує роботу установ під назвою «Безпечно вдома» (колишні Центри підтримки жертв домашнього насильства) та притулків постраждалих від насильства жінок та дітей. Задля боротьби з будь-якими проявами домашнього насильства муніципалітети тісно співпрацюють із закладами охорони здоров'я, службою пробації, опікунськими радами, поліцією та прокуратурою. На загальнодержавному рівні питаннями

---

⁷⁴Femicide European Institute for Gender Equality. URL: https://eige.europa.eu/gender-based-violence/femicide?language_content_entity=en

⁷⁵Goedkeuring van het op 11 mei 2011 te Istanboel tot stand gekomen Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Trb. 2012, 233). URL: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-34038-3-n1.html>

⁷⁶Directive 2012/29/EU «Establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2012/29/oj>

⁷⁷Besluit slachtoffers van strafbare feiten URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0038468/2022-07-01>

⁷⁸Wet maatschappelijke ondersteuning van 19.07.2014. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/2024-01-01>

запобігання та профілактики домашнього насильства опікується Міністерство охорони здоров'я, добробуту та спорту⁷⁹.

Установи «Безпечно вдома» представлені в Нідерландах як 25 регіональних організацій та об'єднані єдиною в Національну мережу «Безпечно вдома» (LNVV)⁸⁰ – консультативні центри та регіональні організації допомоги жертвам домашнього насильства та жорстокого поводження. Вони опікуються жертвами насильства, особами похилого віку, свідками, дітьми, які можуть звернутися за експертною допомогою та порадою, отримати певний сценарій подолання кризи та страждань, панічних настроїв. Свою діяльність ці організації здійснюють на підставі розробленого та затвердженого протоколу дій, який містить чіткі вказівки щодо дій їх співробітників (Veilig Thuis), та який застосовується до всіх форм домашнього насильства та жорстокого поводження.

Відповідно до Закону Нідерландів «Про тимчасове обмеження»⁸¹ переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні будь-яких форм домашнього насильства здійснює Служба державного обвинувачення (прокуратура), яка може застосувати до підозрюваного тимчасову заборону у виді примусового дистанціювання від потерпілої строком на 10 днів. У разі існування загрози домашнього насильства органи поліції також можуть оформити тимчасовий обмежувальний припис, що сприяє перебуванню жертви у безпеці, а винну особу – на відстані. На період дії такого припису кривднику також категорично забороняється контактувати із партнером або дітьми. За невиконання, порушення обмежувальних вимог передбачено кримінальне покарання у вигляді 2 років позбавлення волі або громадських робіт.

Механізм контролю за дотриманням прав постраждалих від домашнього насильства включає їх право на звернення до органів поліції із відповідною заявою, а також звернення до поліцейського бюро потерпілих щодо результатів обробки поданої заяви⁸². За результатами досудового розслідування поліція передає справу до Служби державного обвинувачення (ОМ) та одночасно повідомляє про це постраждалу особу. Як поліція, так і прокуратура тісно співпрацюють з «Victim Support Netherlands»⁸³ (SHN) та Фондом компенсації за насильницькі злочини⁸⁴, які безкоштовно допомагають постраждалим та їхнім родичам відновити своє життя після злочину чи іншої травматичної події. Також постраждала особа може притягнути кривдника до відповідальності, порушивши цивільне провадження за допомогою Служби підтримки потерпілих у Нідерландах⁸⁵.

Фонд компенсації за насильницькі злочини надає фінансову компенсацію таким категоріям: жертвам насильницьких злочинів, які внаслідок агресії зазнали серйозних фізичних або психологічних (психічних) страждань; родичам жертв насильницьких злочинів, які померли або загинули від насильства;

⁷⁹ Huiselijk geweld <https://www.huiselijkgeweld.nl>

⁸⁰ Veilig Thuis. URL: <https://veiligthuis.nl/landelijke-afspraken>

⁸¹ Wet tijdelijk huisverbod 19.09.2018. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0024649/2018-09-19>

⁸² Politie. <https://www.politie.nl/onderwerpen/slachtofferrechten.html>

⁸³ Victim Support Netherlands. URL: <https://www.slachtofferhulp.nl>

⁸⁴ Schadefonds Geweldsmisdrijven. URL: <https://www.schadefonds.nl/>

⁸⁵ Slachtofferhulp. URL: https://putt.nl/geweldsmisdrijven?gad_source=1&gclid=EAIaIQobChMIiZqI8bTahAMVxguiAx0eMQ5-EAAYASAAEgKpu_D_BwE

родичам жертв, які безпосередньо зазнали фізичних або психічних травм внаслідок скоєння насильницьких злочинів та є постраждалими. Цей Фонд є незалежним адміністративним органом, який фінансується за рахунок Міністерства юстиції та безпеки і є підзвітним Палаті представників парламенту Нідерландів. Суми виплат є персоналізованими та розраховуються в залежності від розміру заподіяних збитків та спричиненої шкоди (моральної/ матеріальної).

Попри відсутність загальнонаціонального реєстру випадків домашнього насильства на місцевому рівні існує реєстр жертв домашнього насильства та осіб, які притягалися до відповідальності за вчинення відповідних правопорушень.

Адміністрування та обслуговування такого реєстру здійснює організація «Безпечно вдома», якою розроблено Кодекс повідомлень про домашнє насильство та жорстоке поводження з дітьми⁸⁶. Інформація отримана за результатами опрацювання усіх зафіксованих випадків домашнього насильства та жорсткого поводження кожні шість місяців публікується в інформаційному бюлетені та передається до статистичного управління Нідерландів для аналізу та прогнозування заходів протидії.

З метою надання консультацій та порад стосовно захисту від домашнього насильства та жорсткого поводження з дітьми у форматі 24/7 працює цілодобовий Консультативний центр (Veilig Thuis). Також існує загальнодоступний чат, який працює з понеділка до п'ятниці з 9:00 до 17:00, метою якого є: отримання повідомлень; надання рекомендацій та порад; з'ясування ситуацій та обставин чи дійсно має місце домашнє насильство, чи жорстоке поводження з дітьми; повідомлення, у разі потреби, Ради з питань захисту дітей та/або подання заяви в поліцію; звітування про свою роботу.

З 2015 року у Нідерландах також працює цілодобова Національна гаряча лінія з питань домашнього насильства за номером «112».

Відповідно до статей 300, 301, 303 та 304 Кримінального кодексу Нідерландів (далі – КК Нідерландів)⁸⁷ кримінально-карними є фізичні форми домашнього насильства. Так стаття 300 КК встановлює відповідальність за напад, що спричинив тяжкі тілесні ушкодження (карається позбавленням волі на строк не більше чотирьох років або штрафом четвертої категорії (20 750 євро), або смерть потерпілого (карається позбавленням волі на строк не більше шести років або штрафом четвертої категорії (25 750 євро), або має місце умисне ушкодження здоров'я внаслідок жорсткого поводження.

Умисний напад з тяжкими наслідками (стаття 303 КК) карається позбавленням волі на строк не більше дванадцяти років позбавлення волі або штрафом п'ятої категорії (103 000 євро). Якщо за наслідками такого нападу настала смерть, то правопорушник карається позбавленням волі на строк не більше п'ятнадцяти років або штрафом п'ятої категорії (103 000 євро). Підстави для збільшення терміну ув'язнення на одну третину у випадку, якщо засуджена особа вчинила злочин у формі нападу проти своєї матері, батька, особи, з якою вона перебуває у сімейних відносинах, свого чоловіка/дружини, свого супутника

⁸⁶ Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling. URL: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-violence/meldcode>

⁸⁷ Wetboek van Strafrecht. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2024-01-01>

життя (партнера), його дитини, дитини, до якої він має владу, або дитини, над якою правопорушник здійснює опіку, піклування або виховання у сім'ї передбачено статтею 304 КК.

Республіка Польща (далі – Польща). Відповідно до статті 10 Закону від 29 липня 2005 року «Про боротьбу з насильством у сім'ї»⁸⁸, Рада Міністрів Республіки Польща розробила та затвердила Загальнодержавну програму протидії насильству в сім'ї. Документ визначає детальні заходи та порядок їх фінансування. Невід'ємною частиною Програми є статистичний додаток, який слугує для моніторингу цього явища, виявлення потреб та визначення напрямів змін. Виконання Програми координується Міністерством сім'ї та соціальної політики⁸⁹. У звіті експертів GREVIO, які оцінювали виконання Польщею Стамбульської конвенції⁹⁰, згадується також Національна програма на 2014-2020 роки.

У Польщі системний збір даних про випадки домашнього насильства здійснюється за допомогою *процедури «Блакитних карток»*. Ця процедура встановлена вище зазначеним Законом. Вона включає всі дії, що здійснюються представниками структурних підрозділів соціальних служб, муніципальних комісій з вирішення проблем алкоголізму, поліції, освіти та охорони здоров'я у зв'язку з обґрунтованою підозрою про вчинення домашнього насильства. Під час процедури збирається інформація про жертв, кривдників та фахівців, які повідомляють про насильство. Зібрані таким чином дані публікуються у *статистичному додатку до щорічних звітів про виконання Загальнодержавної програми протидії насильству в сім'ї*⁹¹.

Окрім того, Національна інформаційна система поліції (KSIP) збирає дані з регіональних управлінь поліції про втручання поліції щодо домашнього насильства, кваліфікованого згідно з Кримінальним кодексом. Однак, набір даних, які збирає поліція, є обмеженим, а саме: стать жертви та кривдника, інформація про постраждалих дітей, а також про те чи перебував кривдник у стані алкогольного сп'яніння. Більш детальні дані про ці злочини можна отримати, звернувшись із запитом до Головної комендатури поліції.

Зведені дані публікуються на вебсайті Польської поліції⁹² та включаються до щорічного звіту про виконання Національного плану.

Окружні та повітові суди також ведуть статистику остаточних обвинувальних вироків за видами злочинів та видами покарань. Ці дані доступні на сайті Міністерства юстиції. На жаль, вони характеризуються високим ступенем узагальненості, без розбивки за різними категоріями, що могло би бути

⁸⁸ Journal of Laws 2021, item 1249. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/791781>

⁸⁹ Krajowy program przeciwdziałania przemocy w rodzinie. URL: <https://www.gov.pl/web/rodzina/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie>

⁹⁰ GREVIO's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) POLAND. URL: <https://rm.coe.int/grevio-baseline-report-on-poland/1680a3d20b>

⁹¹ Sprawozdanie z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie 2021. URL: <https://www.gov.pl/web/rodzina/sprawozdanie-z-krajowego-programu-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie-2021>

⁹² Przemoc w Rodzinie - dane za lata 2012 - 2022. URL: <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/201373.Przemoc-w-rodzinie-dane-od-2012-roku.html>

корисним для моніторингу цього виду злочинів. Крім того, ця статистика не пов'язана з поліцейською статистикою, тому не дає можливості відстежувати справи на різних стадіях кримінального провадження.

Координатори відділів соціальних служб збирають дані про постраждалих від домашнього насильства, але тільки тих, хто отримав підтримку у вигляді медичного, психологічного, юридичного, соціального, професійного та сімейного консультування. Статистичні дані включають інформацію про стать, вік, інвалідність, форму отриманої допомоги. Ці дані збираються Міністерством сім'ї та соціальної політики і публікуються у статистичному додатку до щорічних звітів про виконання Загальнодержавної програми протидії насильству в сім'ї.

Окрім зазначених вище методів збору статистичних даних про домашнє насильство Міністерство сім'ї та соціальної політики замовляє *проведення опитувань населення*, метою яких є: визначення масштабів та особливостей явища, а також виявлення переконань та стереотипів щодо цього виду насильства. Однак інформація, зібрана в ході опитувань, є обмеженою за обсягом і може лише доповнювати статистичні методи збору даних, представлені раніше. Останнє таке опитування, результати якого є у відкритому доступі, було проведено у 2019 році.⁹³

Отже, дані про домашнє насильство збираються різними державними службами в Польщі, але збір цих даних не є уніфікованим. Різні організації збирають більш загальні або більш детальні дані, частина з яких потрапляє до щорічного звіту про виконання Загальнодержавної програми з протидії насильству в сім'ї.

Процедура «Блакитних карток» охоплює всі заходи, що проводяться та здійснюються представниками організаційних підрозділів соціальної допомоги, гмінних комісій з вирішення проблем алкоголізму, поліції, освіти та охорони здоров'я у зв'язку з обґрунтованою підозрою про вчинення домашнього насильства.

Процедура видачі «Блакитних карток» розпочинається шляхом заповнення бланка «блакитної картки» у разі виникнення підозри щодо насильства над членами сім'ї в ході службової або професійної діяльності, або в результаті повідомлення, зробленого членом сім'ї чи особою, яка стала свідком насильства в сім'ї. Рада Міністрів своїм розпорядженням визначила процедуру видачі «Блакитних карток» та зразки бланків «Блакитних карток», які заповнюються представниками суб'єктів, що реалізують цю процедуру.

Створено Моніторингову групу з питань протидії домашньому насильству як консультативно-дорадчий орган міністра, відповідального за соціальне забезпечення.

---

⁹³ Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie (Nationwide diagnosis of the phenomenon of domestic violence), Kantar Poland report for the Ministry of Family Affairs, Labor and Social Policy, October 2019. URL: <https://static.im-g.pl/im/5/26198/m26198755,WYNIKI-BADANIA.pdf>

Рада Міністрів щорічно до 30 вересня подає Сейму і Сенату Республіки Польща звіт про виконання Загальнодержавної програми протидії домашньому насильству.

З метою створення умов для ефективної протидії насильству в сім'ї Рада Міністрів щорічно приймає Загальнодержавну програму протидії насильству в сім'ї (далі – Програма).

Державний координатор Програми відповідає за координацію діяльності з моніторингу на центральному рівні, а на рівні воєводств – воєводський координатор Програми.

Моніторинг виконання Програми здійснюється шляхом звітування на основі індикаторів діяльності, які, зокрема, стосуються:

- установ, що надають допомогу особам, які постраждали від домашнього насильства;
- форми допомоги, що надається таким особам;
- форми дій, спрямованих на осіб, які застосовують домашнє насильство.

Статистичні дані збираються всіма рівнями місцевого самоврядування, тобто гмінами, повітами, воєводствами, а також воєводами. Потім вони передаються на центральний рівень за допомогою ІТ-систем.

Якість реалізованих заходів оцінюється воєводами, які здійснюють нагляд за виконанням завдань органами місцевого самоврядування, а також Міністерством сім'ї та соціальної політики на основі інформації, наданої воєводами, як статистичного характеру, так і в результаті проведених перевірок, а також на основі інноваційних рішень, впроваджених органами місцевого самоврядування.

Крім того, на вебсайтах усіх міністерств, залучених до реалізації Програми, розміщується найважливіша інформація, отримана в результаті моніторингу та звітності Програми.

У рамках реалізації Програми на вебсайтах суб'єктів, залучених до виконання Програми, створено бази даних, що містять інформацію про установи, послугами яких можуть скористатися особи, які постраждали від насильства в сім'ї, та особи, які застосовують насильство в сім'ї.

Загальнодержавна програма протидії насильству в сім'ї також містить інформацію про витрати державного бюджету у зв'язку з прийняттям цієї Програми.

Форма щорічного звіту про виконання Програми протидії домашньому насильству містить наступну інформацію:

1. Профілактика, соціальна діагностика та інформування населення:
  - 1) підвищення рівня знань громадськості, у тому числі зацікавлених служб, про явище домашнього насильства;
  - 2) підвищення рівня знань та обізнаності громадськості про причини та наслідки домашнього насильства;
  - 3) зменшення кількості насильницького контенту в засобах масової інформації;
  - 4) підвищення якості системи превентивних заходів;

5) реалізація програм з попередження насильства в сім'ї та захисту постраждалих від насильства в сім'ї.

2. Захист та допомога особам, які постраждали від домашнього насильства:

1) розвиток інфраструктури державних та самоврядних установ, а також суб'єктів та неурядових організацій, що надають допомогу особам, які постраждали від домашнього насильства, та розробка правил співпраці;

2) поширення інформації про можливості та форми надання допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства;

3) надання допомоги та підтримки особам, які постраждали від домашнього насильства:

- впровадження уповноваженими суб'єктами процедури «Синя картка»;
- здійснення державними установами, що надають допомогу особам, які постраждали від домашнього насильства, допомоги у формі медичного, психологічного, педагогічного, юридичного, соціального, професійного та сімейного консультування, індивідуальної або групової терапії, допомоги у формі груп підтримки або інших груп самопомоги.

3. Моніторинг ефективності заходів з надання допомоги:

1. Вплив на осіб, які вчинили домашнє насильство:

1) створення та розширення пропозиції втручань щодо осіб, які застосовують домашнє насильство, що здійснюються державними та самоврядними установами та організаціями, неурядовими організаціями, а також розробка та вдосконалення принципів співпраці між цими установами та організаціями, неурядовими організаціями та їх реалізація;

2) втручання та реагування відповідних служб на випадки домашнього насильства;

3) моніторинг судової практики судів загальної юрисдикції;

4) реалізація корекційно-просвітницьких програм для осіб, які вчиняють домашнє насильство, спрямованих на припинення насильства в сім'ї;

5) реалізація психологічних та терапевтичних програм для осіб, які вчиняють домашнє насильство, спрямованих на зміну їхніх поведінкових моделей;

6) реалізація програм підтримки осіб, які вчиняють домашнє насильство, спрямованих на закріплення та посилення змін, ініційованих корекційно-виховними або психотерапевтичними заходами;

2. Підвищення компетентності, розвиток та вдосконалення навичок служб та представників суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері протидії домашньому насильству:

1) підвищення якості освіти та підвищення кваліфікації осіб, які готуються до виконання завдань у сфері протидії домашньому насильству, та осіб, які виконують ці завдання;

2) визначення напрямів діяльності суб'єктів та установ, що здійснюють заходи у сфері протидії домашньому насильству;

3) підвищення компетентності осіб, які здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству;

4) посилення професійних компетенцій та запобігання професійному вигоранню осіб, що здійснюють заходи у сфері протидії домашньому насильству.

У Польщі функціонують гарячі лінії для цілодобових дзвінків до екстрених служб, а також для жертв домашнього насильства: +48 222 309 900 – цілодобова лінія допомоги постраждалим від домашнього насильства. За «Блакитною лінією» допомоги можна невідкладно повідомити поліцію про домашнє насильство. Також можна завантажити додаток Twój Parasol: він доступний в Google Play та App Store.

У Польщі домашнє насильство карається на підставі загальних положень про насильство, які включені до Кримінального кодексу Польщі (далі – КК Польщі)⁹⁴. Наприклад, розділ XXV «Злочини проти статевої свободи та моральності» встановлює відповідальність для особи, яка шляхом насильства, незаконної погрози або обману спонукає іншу особу до статевого акту (частиною першою статті 197 КК передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 2 до 15 років). Особа, яка у спосіб, зазначений у частині першій статті 197 КК, примушує особу до статевого акту або до вчинення такого акту, підлягає покаранню у вигляді позбавлення волі на строк від 6 місяців до 8 років (частина друга статті 197 КК).

Глава XXVI Кримінального кодексу встановлює відповідальність за злочини проти сім'ї та опіки. Так, наприклад, статтею 206 передбачено обмеження волі або позбавлення волі на строк до 2 років для тих, хто вступає в шлюб, незважаючи на те, що перебуває у шлюбі, підлягає покаранню у вигляді штрафу,

Фізичне або психічне насильство над близькою особою або над іншою особою, яка перебуває в постійній або тимчасовій залежності від винного, карається позбавленням волі на строк від трьох місяців до п'яти років. Фізичне або психічне насильство над особою, яка є недієздатною через свій вік, психічний або фізичний стан, карається позбавленням волі на строк від 6 місяців до 8 років. Якщо зазначені вище діяння поєднані із застосуванням особливої жорстокості, винний підлягає покаранню у вигляді позбавлення волі на строк від 1 року до 10 років. Якщо наслідком зазначених вище діянь стало позбавлення життя потерпілого, винний підлягає покаранню у вигляді позбавлення волі на строк від 2 до 15 років (частини перша-третя статті 207 КК Польщі).

Відповідно до Закону «Про протидію злочинам на сексуальному ґрунті»⁹⁵ 1 жовтня 2017 року було створено реєстр осіб, які вчинили сексуальні злочини. Реєстр складається з двох окремих баз даних: 1) реєстр з обмеженим доступом; 2) публічний реєстр. Реєстр ведеться Міністром юстиції в системі ІКТ. Реалізацію завдань, пов'язаних з веденням Реєстру, забезпечує Інформаційний

---

⁹⁴ USTAWA z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>

⁹⁵ USTAWA z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich poz. 862. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/791781>

офіс Національного кримінального реєстру, що входить до складу Міністерства юстиції.

Особа, дані про яку внесено до Реєстру:

1. під час перебування на волі зобов'язана:

а) повідомити про фактичну адресу проживання в підрозділі поліції, до компетенції якого належить місце перебування, протягом 3 днів з дня повідомлення, зазначеного в ст. 10; б) повідомити про фактичну адресу проживання в підрозділі поліції, до компетенції якого належить місце перебування;

б) повідомляти про кожну зміну фактичної адреси проживання, не пізніше ніж на третій день такого перебування, структурний підрозділ поліції, до компетенції якого належить місце перебування;

2) особа, яка перебуває в слідчому ізоляторі, установі виконання покарань, психіатричній установі, молодіжному виховному центрі або виправній установі, зобов'язана повідомити особі, яка керує підрозділом, в якому вона перебуває, фактичну адресу перебування, за якою вона перебуватиме після виходу з підрозділу, не пізніше дня виходу з підрозділу; особа, яка керує підрозділом, негайно інформує про фактичну адресу перебування особу, включену до Реєстру структурного підрозділу Поліції, компетентного за місцем її перебування.

2. Якщо зміна фактичної адреси перебування передбачає перебування за межами Республіки Польща, особа, внесена до Реєстру, зобов'язана перед від'їздом повідомити про таку зміну адреси перебування в структурному підрозділі поліції, компетентному за поточним місцем перебування. Не пізніше, ніж на третій день після повернення, особа, зареєстрована в Реєстрі, зобов'язана повідомити про фактичну адресу перебування в структурному підрозділі поліції, компетентному за місцем свого перебування.

3. Відповідний структурний підрозділ поліції негайно надсилає до Реєстру інформацію, отриману в порядку частини першої або другої.

Вищезазначені обов'язки покладені на роботодавців у сфері діяльності, пов'язаної з вихованням, освітою, дозвіллям, лікуванням особи. Відповідно до статті 21 перед трудовими відносинами з особою або перед тим, як дозволити особі займатися діяльністю, пов'язаною з вихованням, освітою, відпочинком, лікуванням неповнолітніх або піклуванням про них, роботодавці зобов'язані отримати інформацію про дані щодо цієї особи в Реєстрі з обмеженим доступом.

Французька Республіка (далі – Франція). Франція ратифікувала Стамбульську конвенцію 04 липня 2014 року⁹⁶. Одним із основних законів у сфері захисту жінок від сімейного насильства у Франції є Закон 2010 року «Про насильство над жінками, сімейне насильство і його наслідки для дітей» (далі –

---

⁹⁶ France - Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/france>

Закон 2010 року)⁹⁷. Цим Законом внесено зміни⁹⁸ до Цивільного кодексу Франції (далі – ЦК)⁹⁹, згідно яких передбачено механізм захисту потерпілих від домашнього насильства шляхом видання суддею сімейного суду захисного припису. Такий припис видається якщо насильство, вчинене в сім'ї або колишнім подружжям, колишнім партнером, з яким потерпілий перебував у цивільному шлюбі або колишнім співмешканцем, загрожує потерпілому або дитині (дітям) (стаття 515-9 ЦК). Відповідно до статті 515-9 ЦК відповідальність за насильство настає і у випадку відсутності спільного проживання (стаття 515-9 ЦК).

У рамках захисного припису суддею сімейного суду може бути прийняте рішення про вжиття таких заходів як заборона відповідачу приймати або зустрічатися зі спеціально визначеними сімейним судом особами, а також мати з такими особами будь-які контакти. Право користування сімейним/спільним житлом може бути надано тому з подружжя, партнеру в цивільному шлюбі або співмешканцю, який не є винуватцем насильства (стаття 515-11 ЦК).

Для видачі захисного припису не потрібна попередня заява про порушення кримінальної справи. Захисний припис повинен бути виданий протягом 6 днів з моменту призначення дати слухання¹⁰⁰. Суддя сімейного суду може зобов'язати сторони носити електронний браслет, що є одним із заходів захисного припису, який дозволяє постійно визначати геолокацію володільця браслета і особи, що перебуває під захистом, з метою попередження поліції у випадку, якщо власник браслета наблизиться до такої особи¹⁰¹.

Законом 2010 року внесено зміни¹⁰² до Кримінального кодексу Франції (далі – КК)¹⁰³, якими додано статтю 222-33-2-1, що запровадила кримінальну відповідальність за моральне домагання. Відповідно до цієї норми моральне домагання полягає у повторюваних коментарях або діях, які вчиняються щодо чоловіка або дружини, партнера в цивільному шлюбі або співмешканця, метою чи наслідком яких є погіршення умов життя потерпілого, що призводить до погіршення його/її фізичного або психічного здоров'я, за що передбачено покарання у вигляді трьох років позбавлення волі та штрафу у розмірі 45 000 євро (якщо ці дії спричинили загальну втрату працездатності протягом восьми днів або менше чи без таких наслідків) або п'ятьма роками позбавлення волі і штрафом у розмірі 75 000 євро (якщо такі дії спричинили загальну втрату працездатності більше восьми днів чи були вчинені в присутності неповнолітнього).

---

⁹⁷ Loi № 2010-769 du 9 juillet 2010 relative aux violences faites spécifiquement aux femmes, aux violences au sein des couples et aux incidences de ces dernières sur les enfants. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000022454032>

⁹⁸ Code civil: Titre: XIV: Des mesures de protection des victimes de violences (Articles 515-9 à 515-13). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGIARTI000022469692/2010-10-01>

⁹⁹ Code civil. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/

¹⁰⁰ Violences au sein du couple. URL: https://arretonslesviolences.gouv.fr/besoin-d-aide/violences-au-sein-du-couple#ce_que_dit_la_loi2

¹⁰¹ Le bracelet anti-rapprochement dans le cadre d'une ordonnance de protection. URL: https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/migrations/portail/art_pix/2021_01_BAR_ordo_protection.pdf

¹⁰² Code pénal: Section 3 bis: Du harcèlement moral (Articles 222-33-2 à 222-33-2-1). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGIARTI000022469910/2010-07-11>

¹⁰³ Code pénal. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/

Законом від 30 липня 2020 року про захист потерпілих від домашнього насильства (надалі – Закон 2020 року)¹⁰⁴ були внесені зміни до статті 222-33-2-1 КК Франції, відповідно до яких покарання за моральне домагання збільшується до десяти років ув'язнення і штрафу в розмірі 150 000 євро, якщо таке домагання призвело до самогубства чи спроби самогубства. Також Законом 2020 року передбачено припинення прав батьків, які вчинили насильство, на відвідування та проживання з неповнолітньою дитиною. Встановлено можливість скасування лікарської таємниці у разі, якщо насильство ставить під безпосередню загрозу життя повнолітнього потерпілого, що перебуває під контролем кривдника¹⁰⁵.

Окрім того, статтею 222-12 КК передбачено покарання у вигляді п'яти років позбавлення волі та штрафу у розмірі 75 000 євро за насильство, що вчиняється чоловіком або дружиною чи співмешканцем потерпілого, або партнером потерпілого у цивільному шлюбі, яке призвело до загальної втрати працездатності понад восьми днів. Покарання збільшується до десяти років позбавлення волі та штрафу в розмірі 150 000 євро у разі вчинення насильства:

- щодо неповнолітнього віком до п'ятнадцяти років. Якщо такі дії вчиняються законним або біологічним родичем чи усиновлювачем, або будь-якою іншою особою, яка має владу над неповнолітнім;

- у присутності неповнолітнього, якщо такі дії вчиняються чоловіком або дружиною, або співмешканцем потерпілого, чи партнером потерпілого в цивільному шлюбі, або, якщо потерпілий є неповнолітнім, законним чи біологічним родичем або усиновлювачем, чи будь-якою іншою особою, яка має владу над неповнолітнім потерпілим (абзац другий статті 222-12 КК). Більш суворі покарання передбачені також за сукупністю обставин як зазначено у абзаці третьому статті 222-12 КК.

Додатково статтею 222-13 КК передбачено відповідальність за насильство над неповнолітнім, що призвело до втрати працездатності протягом восьми днів або менше, або без таких наслідків у вигляді трьох років позбавлення волі та штрафом у розмірі 45 000 євро. Також даною статтею передбачено, що покарання збільшується до п'яти років позбавлення волі і штрафу в розмірі 75 000 євро у разі вчинення злочину:

- щодо неповнолітнього віком до п'ятнадцяти років, якщо такі дії вчиняються законним або біологічним родичем чи усиновлювачем, або будь-якою іншою особою, яка має владу над неповнолітнім;

- у присутності неповнолітнього, якщо такі дії вчиняються чоловіком або дружиною чи співмешканцем потерпілого, або партнером потерпілого в цивільному шлюбі, або, якщо потерпілий є неповнолітнім, законним чи біологічним родичем або усиновлювачем, або будь-якою іншою особою, яка має владу над неповнолітнім потерпілим (абзац другий статті 222-13 КК).

---

¹⁰⁴ Loi № 2020-936 du 30 juillet 2020 visant à protéger les victimes de violences conjugales. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000042176652>

¹⁰⁵ Loi du 30 juillet 2020 visant à protéger les victimes de violences conjugales. URL: <https://www.vie-publique.fr/loi/273137-loi-du-30-juillet-2020-protoger-les-victimes-de-violences-conjugales>

Щодо захисту дітей від насильства у Франції також прийнято Закон про заборону насильства у виховних цілях¹⁰⁶. Даним Законом вносяться зміни до статті 371-1 Цивільного кодексу Франції, якими встановлено, що батьківська влада повинна здійснюватися без фізичного чи психологічного насильства. Такі зміни є переважно символічними, оскільки за порушення нововведених норм не передбачено окремого покарання¹⁰⁷.

З метою допомоги жінкам, які потерпіли від домашнього насильства у Франції створена гаряча лінія безкоштовних консультацій 3919. Залежно від ситуації жінок направляють до місцевих або національних партнерських асоціацій, які мають можливості для надання допомоги чи підтримки. Звернення здійснюються на умовах анонімності¹⁰⁸. Також можливо звертатися до Асоціації в мережі «France Victims» за номером 116 006, оператори якої вислуховують, інформують і консультують потерпілих від злочинів та їх близьких відповідно до графіку з 9:00 до 19:00, 7 днів на тиждень¹⁰⁹. Інформаційні центри з питань прав жінок та сім'ї (C.I.D.F.F.) надають інформацію, консультації і підтримку широкому загалу, насамперед жінкам, з різних питань, зокрема щодо боротьби з гендерним насильством¹¹⁰. У Франції діє владний довідковий сайт Parcours-victimes.fr для підтримки потерпілих від фізичного, сексуального чи психологічного насильства, який допомагає потерпілим пройти основні етапи справи, починаючи з моменту насильства і закінчуючи отриманням компенсації. Сайт надає інформацію як для дорослих, так і неповнолітніх. Окрім загальної інформації, сайт надає більш персоналізовану інформацію від різних фахівців (представників правоохоронних органів, спеціалістів у галузі права та юстиції, соціальних працівників, асоціацій підтримки потерпілих, медичних працівників тощо)¹¹¹.

Для допомоги дітям, які опинилися у небезпеці, у Франції існують наступні номери для звернення:

1) 119 – національний номер, доступний 24 години на добу на щоденній основі та безкоштовно з усіх номерів. Дзвінки переважно стосуються насильства, якого зазнають діти: психологічного, фізичного чи сексуального насильства в сім'ї або в закладі¹¹².

2) 3018 – безкоштовний номер для молодих, що стали жертвами переслідувань та цифрового насильства, що доступний 7 днів на тиждень, з 09:00 ранку до 23:00 вечора, а також через сайт 3018.fr та в месенджері¹¹³.

---

¹⁰⁶ Loi n° 2019-721 du 10 juillet 2019 relative à l'interdiction des violences éducatives ordinaires. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000038746663/>

¹⁰⁷ La loi sur l'interdiction des violences éducatives. URL: <https://www.coursminerve.com/actualites/loi-violences-educatives.htm>

¹⁰⁸ Le 3919 accompagne les femmes victimes de violences. URL: <https://www.service-public.fr/particuliers/actualites/A16929>

¹⁰⁹ Violences conjugales. URL: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F12544>

¹¹⁰ Les Centres d'Information sur les Droits des Femmes et des Familles (C.I.D.F.F.). URL: <https://www.prefectures-regions.gouv.fr/ile-de-france/Region-et-institutions/L-action-de-l-Etat/Egalite-Femmes-Hommes/Les-relations-avec-les-Partenaires/Les-Centres-d-Information-sur-les-Droits-des-Femmes-et-des-Familles-C.I.D.F.F.>

¹¹¹ Parcours Victimes. URL: <https://parcours-victimes.fr/>

¹¹² 119 Allô enfance en danger: un numéro pour les situations d'urgence. URL: <https://www.service-public.fr/particuliers/actualites/A14455>

¹¹³ Le 3018. URL: <https://e-enfance.org/le3018/#>

3) 3020 – спеціальний безкоштовний номер для допомоги дітям, які стали жертвами булінгу в школі, що працює з понеділка по п'ятницю з 9:00 до 20:00 та в суботу з 9:00 до 18:00, крім святкових днів¹¹⁴.

У 2024 році у Франції запрацює Картотека запобігання насильству в сім'ї (FPVIF)¹¹⁵, яка дозволить ідентифікувати осіб, які вчиняють домашнє насильство, їхнє походження і можливі заходи, що застосовуються до них з метою більш ефективного притягнення таких осіб до відповідальності та надання кращої допомоги постраждалим жінкам¹¹⁶. Жандарми і поліцейські зможуть звертатися до картотеки при отриманні повідомлення про сімейний конфлікт, під час опитування потерпілого або при подачі скарги, а також під час розслідування чи втручання, що дозволяє ознайомлення з картотекою. Таким чином, інформація щодо розшукуваної особи, яка міститься в різних реєстрах, стосовно наявності судимості особи, володіння нею зброєю, заходів безпеки або судових заборон, що застосовуються до такої особи, буде доступна одночасно¹¹⁷.

Республіка Хорватія. У Республіці Хорватія (далі – Хорватія) було ухвалено новий Закон про захист від домашнього насильства¹¹⁸. До осіб, на яких розповсюджується дія закону, віднесено: подружжя, офіційний/неофіційний партнер, спільні діти і діти кожного з них, кровні родичі, усиновлювач, усиновлений, колишнє подружжя, екс-партнери (стаття 8). Дитиною є особа, яка не досягла 18 років. Домашнє насильство визначено як: фізичне насильство, принизливе поведіння, психологічне, економічне насильство, сексуальні домагання, нехтування потребами осіб з інвалідністю, осіб похилого віку, що призводить до страждань цих осіб.

Дані щодо фактів насильства в сім'ї збирають різні відомства: Міністерство юстиції, МВС, Міністерство соціального забезпечення, МОЗ, Міністерство освіти (стаття 20). Відповідальним міністерством визначено Міністерство юстиції, яке створює комісію з моніторингу виконання законодавчих приписів по захисту від домашнього насильства. Міністерство внутрішніх справ Хорватії щодня звітує про кількість випадків домашнього насильства, зафіксованих за попередню добу. Окрім Міністерства внутрішніх справ інші державні та громадські органи, а також асоціації соціального захисту та омбудсмени ведуть статистичний облік випадків домашнього насильства та реагують на повідомлення, кожен у межах своєї юрисдикції та на основі отриманих повідомлень. Таким чином, у Республіці Хорватія існують статистичні показники на різних рівнях, але вони не гармонізовані з точки зору загальних показників, а також відсутні ІТ-системи для збору та обробки даних.

¹¹⁴ Numéros d'aide pour les enfants victimes de violences. URL: <https://www.haut-rhin.gouv.fr/Actions-de-l-Etat/Securite-et-protection-de-la-population/Numeros-d-aide-pour-les-enfants-victimes-de-violences>

¹¹⁵ Violences intrafamiliales, un poids important dans la délinquance en Essonne. URL: <https://www.le-republicain.fr/faits-divers/violences-intrafamiliales-un-poids-important-dans-la-delinquance-en-essonne>

¹¹⁶ FEMMES BATTUES: QUELLES DÉMARCHES POUR S'EN SORTIR? URL: <https://www.village-justice.com/articles/femmes-battues-quelles-demarches-pour-sortir,48536.html>

¹¹⁷ Lancement du fichier de prévention des violences intrafamiliales. URL: <https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/gendinfo/actualites/2023/lancement-du-fichier-de-prevention-des-violences-intrafamiliales>

¹¹⁸ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. na snazi od 01.01.2023. URL: <https://www.zakon.hr/z/81/Zakon-o-za%C5%A1titi-od-nasilja-u-obitelji>

У Хорватії була відсутня цілодобова гаряча лінія саме для жертв насильства в сім'ї. У робочий час можна подзвонити до Центру надання соціальних послуг або цілодобово в поліцію. Про це досі йдеться на офіційному сайті Міністерства внутрішніх справ у розділі «Домашнє насильство»¹¹⁹. Разом із тим, у хорватських новинах від 23 листопада 2023 року відзначається, що «запрацювала телефонна лінія для постраждалих від домашнього насильства, яка працюватиме цілодобово і це є маленьким кроком вперед, результатом трирічної роботи проекту ЄС «Зупинимо насильство над жінками і насильство в сім'ї – насильству немає виправдання»¹²⁰.

Відповідальність за домашнє насильство передбачена Законом про проступки та Кримінальним кодексом. Санкції – запобіжні заходи, штрафи, позбавлення волі. Закон про захист від домашнього насильства теж регулює питання відповідальності (глава V), відзначаючи найменший розмір штрафу за проступок, пов'язаний із домашнім насильством – 260 євро і найменший термін ув'язнення – 30 днів та найбільший штраф – 2250 євро і термін ув'язнення – 90 днів.

Кримінальний кодекс Хорватії¹²¹ у статті 179а визначає кримінальне правопорушення «Насильство в сім'ї» та передбачає: «Хто серйозно порушує положення закону про захист від насильства в сім'ї і тим самим викликає страх у членів сім'ї чи близької особи за їхню безпеку або безпеку близьких їм людей, або змушує їх до принизливого становища чи створює стан тривалих страждань, без вчинення тяжкого злочину, – караються позбавленням волі на строк від одного до трьох років». Кримінальний кодекс додатково передбачає захист близьких осіб від насильства, тому як кваліфікуючі форми кримінального правопорушення передбачені карані дії за заподіяння шкоди близькій особі у таких кримінальних правопорушеннях як: вбивство (стаття 110), вбивство з обтяжуючих обставин (стаття 111), каліцтво жіночих статевих органів (стаття 116, частина 3), тілесні ушкодження (стаття 117, частина 2), тяжкі тілесні ушкодження (стаття 118, частина 2), особливо тяжкі тілесні ушкодження (стаття 119, частина 2), тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть (стаття 120), тяжке тілесне ушкодження з необережності (стаття 121), примус (стаття 138, частина 2), погроза (стаття 139, частина 2), настирлива поведінка (стаття 140, частина 2), статеві зносини без згоди (стаття 152), згвалтування (стаття 153), сексуальні домагання (стаття 156).

Оновленням законодавства скасовується строк давності притягнення до кримінальної відповідальності та виконання покарання за всі тяжкі злочини сексуального насильства та експлуатації дитини, а також вводиться кримінальна відповідальність за вбивство жінки при обтяжуючих обставинах¹²².

---

¹¹⁹ Ministarstvo unutarnjih poslova. URL: <https://mup.gov.hr/online-prijave/zastita-djece-i-obitelji/nasilje-u-obitelji-281678/281678>

¹²⁰ URL: <https://www.telegram.hr/vijesti/mali-korak-naprijed-pokrenuta-telefonska-linija-za-zrtve-obiteljskog-nasilja-radit-ce-24-sata-dnevno/>

¹²¹ Kazneni zakon. na snazi od 12.10.2023. URL: <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

¹²² Predstavljene nove zakonske izmjene s ciljem zaštite žena i djece – u fokusu cijelog procesa je žrtva nasilja. 13.09.2023. URL: <https://vlada.gov.hr/vijesti/predstavljene-nove-zakonske-izmjene-s-ciljem-zastite-zena-i-djece-u-fokusu-cijelog-procesa-je-zrtva-nasilja/38987>

Королівство Швеція. Особливої уваги заслуговує досвід боротьби з домашнім насильством у Королівстві Швеція (далі – Швеція). У цій державі вагомому ролі відіграли феміністичні рухи, які відстоювали права жінок. Ще 1 вересня 2003 року були внесені зміни до Закону «Про обмежувальний припис»¹²³, відповідно до яких припис був розширений за рахунок залучення двох нових форм обмежувального припису: спеціально розширеного обмежувального припису та домашнього відсторонюваного припису. Відповідно до спеціального розширеного обмежувального припису особи можуть бути зобов'язані утримуватися від районів/місць, що мають важливе значення для потерпілого. Згідно з домашнім відсторонюваним приписом партнера потерпілого може бути зобов'язано триматися якомога далі від місця спільного проживання пари протягом максимум одного місяця.

У цілому відносини батьків і дітей у Швеції регулюються кодексом¹²⁴ (Батьківський кодекс). Швеція першою в світі у 1979 році на законодавчому рівні заборонила фізичне покарання дітей. До дітей не можна застосовувати не лише фізичну силу, а й підвищувати голос до рівня, який має шкідливий емоційний вплив. Така заборона розцінюється як захист від домашнього насильства¹²⁵. З 2006 року діти, які стали свідками насильства, мають право на компенсацію моральної шкоди. Однією із основних передумов для такої компенсації є припущення, що злочин завдає шкоди довірі дитини до особи, з якою вона проживає/має родинні стосунки. Цією формою компенсації керує спеціальний орган Swedish Crime Victim Compensation and Support Authority (Brottsoffermyndigheten).

Насильство над дітьми стосується всіх форм фізичного чи психологічного насильства, каліцтва чи жорстокого поводження, зневаги чи приниження гідності, поганого поводження з дітьми, експлуатації та сексуального насильства над дітьми. Припинення насильства над дітьми та захист дітей від насильства визначено однією із найважливіших цілей громадського здоров'я¹²⁶.

У цій державі розвиненою є система обмежувальних приписів. Законодавство, що регулює використання цього механізму, спочатку мало на меті захистити жінок від насильства з боку чоловіків, але у 2011 році сферу застосування відповідних законодавчих інструментів було розширено – вона почала включати не лише жертв жіночої статі, а й чоловіків і дітей¹²⁷. За шведським законом виділяють чотири види обмежувальних приписів: звичайний обмежувальний припис (kontakt förbud), обмежувальний припис на спільне проживання (kontakt förbud avseende gemensam bostad), розширений

---

¹²³ Lag (1988:688) om kontaktförbud. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1988688-om-kontaktforbud_sfs-1988-688/

¹²⁴ Föräldrabalk (1949:381). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381/

¹²⁵ Våld mot barn som begrepp. Senast uppdaterad 2023-03-24. URL: <https://unicef.se/skydd-fran-vald-och-exploatering/vald-mot-barn>

¹²⁶ Våld mot barn. URL: <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/vald-och-fortryck/vald-i-nara-relationer/vald-mot-barn/>

¹²⁷ Restraining Orders. The Swedish National Council for Crime Prevention Report (2015:3). English Summary. Stockholm. URL: <https://www.bra.se/download/183e68a7df14d334859aa>

обмежувальний припис (utvidgat kontakt förbud) та особливо розширений обмежувальний припис (särskilt utvidgat kontakt förbud)¹²⁸.

Уповноваженим органом, до якого звертаються за обмежувальним приписом, є прокуратура. На винесення рішення прокурор має тиждень. Обмежувальні приписи є публічними, тобто ухвалені рішення та його мотивувальна частина не є конфіденційною інформацією. Особа, яка потенційно може бути обмежена у контактах з жертвою, має право бути проінформованою щодо обставин, які є приводом для ухвалення відповідного рішення¹²⁹. Водночас дослідження свідчать, що механізм попереднього інформування ускладнює здійснення правосуддя: кривдник дізнається, що на нього подана заява стосовно застосування припису, і оскільки прокуратурі необхідний час на доказування, кривдник встигає підробити докази, знайти алібі тощо. Відповідно прокурорам важко віднайти баланс між допомогою постраждалій особі та розслідуванням злочину¹³⁰.

У Швеції питання насильства в сім'ї курують різні структури: прокуратура, Національна рада охорони здоров'я та соціального забезпечення, різні громадські організації, що опікуються питаннями насильства в сім'ї та насильства над дітьми: Національний центр знань про насильство над дітьми (Barnafrid)¹³¹, Фонд Allmänna Barnhuset¹³², Національний центр жіночої свободи¹³³ та ін.

Функціонує сайт «Допомога жертвам насильства»¹³⁴, на якому подано алгоритм дій для жертв, законодавчі норми щодо відповідальності (Кримінального кодексу, Закону 1982:316¹³⁵), перераховані органи і служби, до яких можна звернутися за консультацією чи повідомленням про випадки насильства, зокрема: соціальні служби, поліція, служба BRIS (для дітей, цілодобово), служба невідкладної допомоги жертвам насильства VOJ, Killfrågor (служба допомоги хлопцям), Kvinnofridslinjen är alltid öppen (Національна лінія довіри для жінок), приймальня Linnamottagningen (пропонує консультації, підтримку та захист підліткам та молоді, що піддаються контролю, погрозам та насильству з боку сім'ї або родичів) та ін. Дзвінки є безкоштовними і анонімними. 1000möjligheter – це сайт, де можна поговорити про насильство, секс за винагороду і порнографію.

Законодавство Швеції про запобігання та протидію гендерному і домашньому насильству постійно удосконалюється. Так 01 липня 2018 року набрав чинності новий закон, що стосується сексуальної згоди, прийнятий на

¹²⁸ Lagom kontakt förbud. Justitie departementet L5. 28.05.1988. URL: <https://lagen.nu/1988:688#P24>

¹²⁹ Kontakt förbud: en handbok. Aklagarmyndigheten. Utvecklings centrum Göteborg. 2019. P. 131. URL: <https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/handboker/handbok-kontaktforbud.pdf>

¹³⁰ Strand S., Fröberg S., Storey J. Protecting victims of intimate partner violence: Swedish prosecutors' experiences of decision-making regarding restraining orders. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. 2018. Vol. 19. Issue 2. P. 170-186.

¹³¹ Barnafrid. URL: <https://liu.se/forskning/barnafrid>

¹³² Stiftelsen Allmänna Barnhuset. URL: <https://allmannabarnhuset.se/>

¹³³ Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK. URL: <https://www.nck.uu.se/>

¹³⁴ URL: <https://www.informationsverige.se/4.25c4d4aa18529c4ee138ba0.html>

¹³⁵ Lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor (закон, що забороняє каліцтво жіночих органів). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1982316-med-forbud-mot-konsstympning-av_sfs-1982-316/

виконання положення статті 36 Стамбульської конвенції (зміни до Кримінального кодексу¹³⁶). Зокрема визначено, якщо сексуальні стосунки не є добровільними – вони перебувають за межами закону (є незаконними) і щоб притягнути кривдника до відповідальності, не обов'язково доводити те, що під час таких стосунків застосовувалося насильство або погрози. Окрім того, введено два нові злочини: «згвалтування з необережності» (negligent rape) та «сексуальне насильство з необережності» (negligent sexual abuse). Максимальна санкція – чотири роки позбавлення волі. У випадку вчинення згвалтування із тяжкими наслідками або згвалтування дитини, то застосовуються санкції від 3-х до 6 років позбавлення волі (стаття 4 § 3 глави 6, зміни 2022 року).

Уряд Швеції ухвалив Національну стратегію попередження та боротьби з насильством чоловіків над жінками, термін дії якої 2017–2026 роки¹³⁷. Від серпня 2021 року оновлені правила, запроваджені внесенням змін до законодавства у сфері охорони здоров'я: Закону про охорону здоров'я та медичну допомогу (HSL)¹³⁸, Закону про безпеку пацієнтів (PSL)¹³⁹ і Закону про публічність та конфіденційність (OSL)¹⁴⁰, з метою посилення запобігання насильству в сім'ї, координації дій відповідних служб, розширення превентивних заходів.

У Кримінальному кодексі Швеції передбачено відповідальність за сексуальні злочини (глава 6) і за злочини проти сім'ї (глава 7). В обох випадках дитина виокремлюється як спеціальний суб'єкт, зокрема жертва цих злочинів. Одним із критеріїв приналежності злочинів до тяжких у статтях цих глав визначено вчинення діяння відносно дитини (неповнолітнього до 15 років). Оскільки домашнє насильство як окремий злочин (кримінальне правопорушення) не передбачено шведським законодавцем, відношення дитини до різновидів злочинів, що можуть розцінюватися як домашнє насильство, виокремлюється у відповідних нормах. Тобто діти, які стали свідками насильства, вважаються жертвами та отримують посиленій кримінальний захист. Так у § 3 глави 4 зазначається, що якщо дитина стала свідком вбивства, нападу, завдання тілесних ушкоджень, інших проявів домашнього насильства, то вона визнається жертвою такого злочину. Якщо злочин не має тяжких наслідків, застосовується штраф або позбавлення волі до шести місяців; якщо наслідки є тяжкими – позбавлення волі від дев'яти місяців до чотирьох років.

У Швеції за ведення офіційної статистики злочинів відповідає Шведська національна рада з питань запобігання злочинам («Brottsförebyggande rådet – Brå»). Рада веде статистику злочинів, про які повідомили поліцію, митні органи і прокуратуру. В цій базі відображаються окремі характеристики потерпілого від злочинів проти життя та здоров'я. Наприклад, стать потерпілого відображається шляхом розрізнення випадків фізичного насильства щодо жінок та чоловіків.

---

¹³⁶ Brottsbalk (1962:700). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700/

¹³⁷ En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. URL: <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2016/11/en-nationell-strategi-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor/>

¹³⁸ Hälso- och sjukvårdslag (2017:30). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso-och-sjukvardslag-201730_sfs-2017-30/

¹³⁹ Patientsäkerhetslagen (2010:659), PSL. URL: <https://lagen.nu/2010:659>

¹⁴⁰ Publicity and Privacy Act (OSL). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/17724>

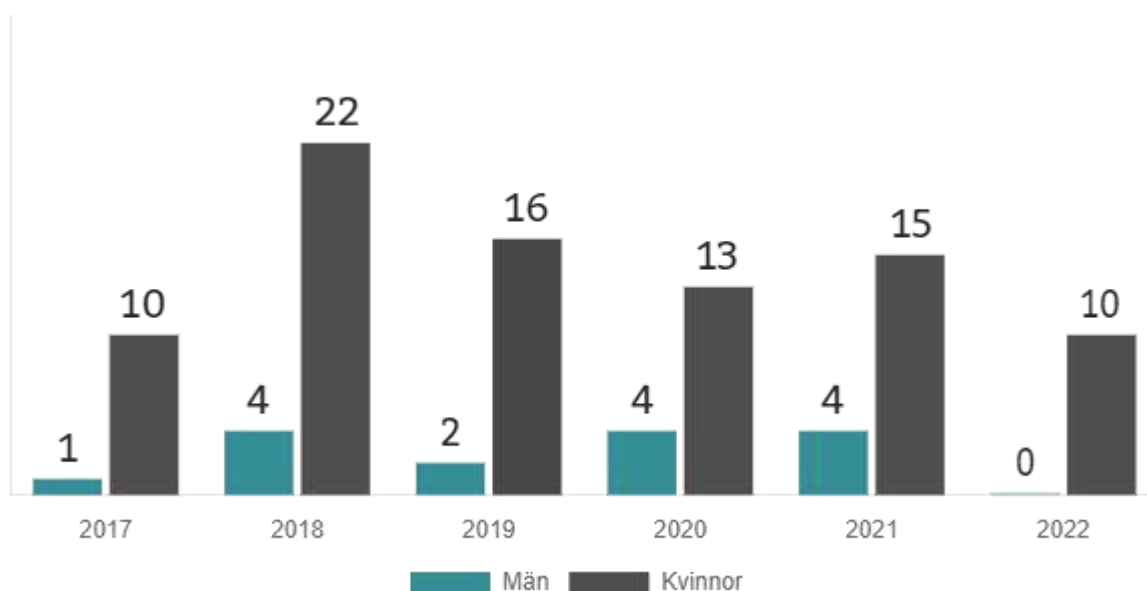
Дані про дітей розподілені за віком, а починаючи з 2008 року – також і за статтю дитини. Разом із тим у базі відсутня інформація про вік потерпілих чоловіків та жінок. Статистика зареєстрованих злочинів не містить інформації про правопорушників, а, отже, даних про вік і стать цих осіб. Для опису відносин між правопорушником і потерпілим передбачено два варіанти: правопорушник знайомий з потерпілим і правопорушник не знайомий з потерпілим.

Офіційна статистика домашнього насильства позначається як різновид жорстокого поводження¹⁴¹:

Табл. 1 Статистика 2022 року

	жорстоке поводження з особою віком від 18 років		жорстоке поводження з жінками		жорстоке поводження з чоловіками	
	кількість	відсоток	кількість	відсоток	кількість	відсоток
потерпілий знайомий із кривдником	36019	61	23267	80	12752	42
потерпілий не знайомий із кривдником	23490	39	5957	20	17533	58
загальна кількість насильницьких злочинів	59509	100	29224	100	30285	100

Кількість людей, які постраждали від насильства зі смертельним результатом з боку партнера/колишнього партнера 2017-2022 років¹⁴²:

Рада з питань запобігання злочинам веде ще одну статистичну базу – щодо осіб, засуджених за вчинення злочинів, проте ця база не містить інформації про потерпілих.

¹⁴¹ Våld i nära relationer . URL: <https://bra.se/statistik/statistik-om-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>

¹⁴² Dödligt våld i parrelation. URL: <https://bra.se/statistik/statistik-om-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>

Таким чином у Швеції превентивна система заходів у напрямку боротьби із домашнім насильством доволі розвинена і характеризується постійним моніторингом, дослідженнями та законодавчим удосконаленням.

III. Висновки.

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що світовою спільнотою вироблено широкий спектр інститутів, які сприяють розв'язанню проблеми подолання (зменшення) насильства в сім'ї, при цьому способи і форми їх становлення та існування варіюють від держави до держави.

У той же час, незмінними залишаються базові принципи, які є основою всіх програм для постраждалих від насильства в сім'ї¹⁴³. Відрізняючись у деталях або способах надання послуг, всі стратегії, які спрямовані на допомогу жертвам домашнього насильства, мають бути перевірені на здатність надати:

- безпеку постраждалим;
- невідворотність відповідальності кривдників за акт насильства в сім'ї;
- реабілітацію жертвам, яка супроводжується обов'язковою корекцією поведінки особи, що вчинила насильство в сім'ї.

У національне законодавство та правозастосовну практику усіх без винятку держав, що досліджувалися, повною мірою впроваджено основні організаційно-правові засади та принципи запобігання і протидії домашньому насильству, визначені у Стамбульській Конвенції та інших міжнародно-правових документах.

Разом із тим, проведене дослідження також показує, що у деяких європейських державах має місце дещо уповільнений рух щодо захисту від домашнього насильства, зокрема щодо упровадження організаційно-технічних, технологічних інструментів у цьому напрямку. Такі держави як Латвія, Литва, Словаччина, Угорщина, Чехія взагалі не ратифікували Стамбульську конвенцію і збір даних щодо домашнього насильства здебільшого не є систематичним. Водночас зберігається європейська тенденція суспільного резонансу явища домашнього насильства, попри недостатній рівень запобігання і захисту його жертв.

Серед заходів, спрямованих на захист прав та інтересів потерпілих від домашнього насильства, відзначаються: заходи щодо забезпечення захисту жінок, які зазнали насильства, їх доступ до справедливих і ефективних засобів судового захисту, у тому числі виплату компенсації, відшкодування збитків жертвам та відновлення їхнього здоров'я, а також реабілітацію правопорушників; розроблення стратегій, покликаних забезпечити умови, що виключають повторну віктимізацію жінок-жертв насильства, застосування законів, актів, які не враховують гендерні чинники; надання жінкам і дітям, які зазнали насильства, доступу до механізмів відправлення правосуддя і відповідно до національного законодавства до справедливих та ефективних засобів судового захисту у зв'язку із заподіяною їм шкодою та інформування жінок про їх права щодо відшкодування збитків через такі механізми; створення або

---

¹⁴³ Стандарти надання соціальних послуг особам, які постраждали від насильства в сім'ї: міжнародний досвід та рекомендації для України / Заг. ред С. Павлиш. Київ - Запоріжжя: Друкарський світ, 2021. 228 с.

зміцнення інституційних механізмів з тим, щоб потерпілі могли повідомляти про вчинені стосовно них акти насильства в обстановці безпеки і конфіденційності, не побоюючись покарання або розплати, та висувати проти осіб, що вчинили такі акти, обвинувачення.

Законодавством усіх держав передбачено вжиття відповідних комплексних заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, які у цілому передбачають: зобов'язання кривдника утримуватися від подальшого вчинення актів насильства; виселення винного із спільного житла на строк, визначений судом; заборону винному наближатися до потерпілого, до місця проживання, роботи та місця для соціальних контактів і відпочинку потерпілої особи на умовах і на строк, визначені судом; заборону винній особі мати контакти з постраждалою особою в будь-якій формі, включаючи будь-які засоби та системи комунікацій на умовах та на строк, визначені судом; зобов'язання винуватця насильства відвідувати спеціалізовані програми для подолання агресії та соціалізації; направлення постраждалих дітей (підлітків) до спеціалізованих закладів реабілітації.

Одним із вирішальних інструментів у запобіганні та протидії домашньому насильству, що так чи інакше застосовується у всіх досліджуваних державах, є обмежувальний/заборонний припис. Такий припис виноситься у судовому порядку або органами поліції. Запроваджений у національному праві більшості країн, він виступає механізмом превенції повторних злочинів. Обмежувальний припис покликаний захистити постраждалу особу від повторного акту домашнього насильства, тоді як терміновий заборонний припис є засобом швидкого реагування, що застосовується у випадку наявності безпосередньої загрози життю жертви. Є різні види таких приписів (у США, Швеції, наприклад, чотири різновиди).

Гарячі лінії (та їх аналог – захищені інтернет-канали) є також важливим інструментом для отримання сигналу про випадок насильства й надання інформації щодо закладів і служб, куди можна звернутися. Наявність і доступність гарячих ліній забезпечує швидкий доступ до допомоги, але лише за умов існування консультаційних центрів та шелтерів (притулків).

Система гарячих ліній має відповідати наступним критеріям (таблиця 2):

Табл. 2 Критерії ефективності гарячих ліній щодо звернення з питань домашнього насильства

Критерії ефективності	наявність щонайменше однієї національної (регіональної) гарячої лінії. Кількість гарячих ліній має відповідати стандарту одна лінія на 10 тис. населення. В ідеалі, в кожному шелтері має бути власна гаряча лінія та транспорт для того, щоб доставити постраждалу
	безоплатність
	доступність 24 години на добу
	забезпечення анонімності та конфіденційності звернення
	наявність інформації щодо прав постраждалих
	наявність адрес центрів підтримки (в ідеалі, центр підтримки має запропонувати безкоштовний трансфер до шелтеру (притулку), оскільки надавати його адресу в ході телефонного дзвінка не можна через принцип безпеки постраждалих) в межах доступності для особи, що телефонує

	доступність відомостей щодо номеру (номерів) гарячої лінії та постійне інформування щодо них
	багатомовність, тобто можливість надання інформації на рідній мові особи, що звертається (для мігрантів, національних меншин тощо)
	підготовленість фахівців гарячої лінії щодо визначення наявності та форми домашнього насильства (у т.ч. сексуальних домагань щодо дитини, примусового одруження тощо), оцінки ступеню ризику для життя з боку кривдника
	підготовленість фахівців до спілкування з дітьми та надання їм інформації

Законодавством всіх держав передбачено головним чином кримінальну відповідальність за вчинення фактів домашнього насильства або насильства у сім'ї. Покарання за них є досить різними, варіюються від штрафів до позбавлення волі та залежать від особливостей чинного законодавства і правових традицій кожної держави. Найсуворіші покарання застосовують у Нідерландах та Північній Європі. Наприклад, у Швеції криміналізовані усі форми домашнього насильства: суди можуть призначити покарання, пов'язане із позбавленням волі, навіть за грубу емоційну сварку, під час якої висловлювалися погрози. Суд часто наказує кривднику дотримуватися визначеної дистанції від об'єкта насильства. У разі ж порушення такого припису на винну особу може бути накладено штраф або присуджено ув'язнення терміном до одного року. Кримінальний закон Нідерландів передбачає застосування покарання за названі діяння (за наявності певних обтяжуючих обставин) до десяти років позбавлення волі.

Заслуговує на увагу досвід США, Іспанії та інших держав щодо функціонування системи спеціальних (спеціалізованих) судів з питань насильства проти жінок та дітей, діяльність яких має досить ефективний характер. Такі суди розглядають усі питання, які пов'язані з насильством щодо жінок та дітей, починаючи із захисних приписів та питань опіки над дітьми і закінчуючи винесенням вироків кривдникам, а також питаннями реабілітації постраждалих.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.